

**Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s.,
České Budějovice**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

MÍROVÉ OPERACE OSN V EVROPĚ A JEJICH EFEKTIVITA

Autor práce: Markéta Křenková

Studijní obor: regionální studia

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Štěpán Strnad

2012

Prohlášení

Prohlašuje, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy Evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Poděkování

Velmi děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Štěpánu Strnadovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

KŘENKOVÁ, M. *Mírové operace OSN v Evropě a jejich efektivita*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2012. 72 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Štěpán Strnad.

Klíčová slova: OSN, peacemaking, peacekeeping, operace na udržení míru, postkonfliktní rekonstrukce

Bakalářská práce popisuje OSN a její strukturu dále analyzuje její působení a následné řešení konfliktních situací. Na základě kontextu je předložen koncept OSN a její přístupy při konfliktech. Je zde přiblížena strategie organizace při budování míru a její charakter. Jsou zde také rozepsány a zkoumány jednotlivé mise na udržení míru v bývalé Jugoslávii. Jelikož je práce teoretického charakteru, vychází především z literatury. Zdroje jsou používány jak elektronické tak i literární a to nejvíce zahraniční, vzhledem k povaze vybraného tématu. V závěru práce jsou popsány mise, které uskutečnila OSN a následně je zde také zhodnocena jejich efektivita a charakter a poté také postkonfliktní pomoc OSN na Balkáně.

ABSTARCT

KŘENKOVÁ, M. *United Nations peacekeeping operations in Europe and their effectiveness*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2011. 72 p. Supervisor: Mgr. Štěpán Strnad.

Keywords : UN peacemaking , peacekeeping , peacekeeping operations , post-conflict reconstruction

Bachelor thesis describes the structure of the UN and its further analyzing it is impact and the subsequent conflict situations . Based on the concept of context is presented to the UN and its approaches to conflicts. There is also outlined strategies for the organization in peace building and its character. There are also broken down and examined the different peacekeeping missions in the former Yugoslavia. Since the theoretical work of nature, based primarily on literature. Resources are used as electronic as well as the most literary and foreign, given the nature of the selected topic. The conclusion describes the mission, carried out by the UN and then there is also an assessment of their effectiveness and character and then also post-conflict assistance to the UN in the Balkans.

OBSAH

ÚVOD	8
1. CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	10
2. ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ	11
2.1. VZNIK OSN.....	11
2.2. CÍLE A ZÁSADY OSN	12
2.3. INSTITUCE PODÍLEJÍCÍ SE NA PEACEMAKINGU	14
2.3.1. RADA BEZPEČNOSTI.....	14
2.3.2. VALNÉ SHROMÁŽDĚNÍ.....	16
2.3.3. EKONOMICKÁ A SOCIÁLNÍ RADA.....	17
2.3.4. PORUČENSKÁ RADA.....	18
2.3.5. MEZINÁRODNÍ SOUDNÍ DVŮR.....	19
2.3.6. SEKRETARIÁT.....	20
3. PEACEMAKING (BUDOVÁNÍ MÍRU).....	21
3.1. KONFLIKTY A JEJICH DEFINICE	22
3.2. PEACEMAKING PODLE OSN.....	24
3.2.1. SOUČÁSTI PEACEMAKINGU	27
3.2.1.1. PŘÍPRAVNÁ FÁZE	27
3.2.1.2. VYJEDNÁVÁNÍ.....	28
3.2.2. CÍLE MISÍ	29
4. OD VZNIKU AŽ PO ROZPAD A VYTVÁŘENÍ NEZÁVISLOSTI JUGOSLÁVIE.....	31
4.1. ROZPAD	31
4.1.1. BOSNA A HERCEGOVINA.....	32
4.1.2. KOSOVO	34
4.1.3. MAKEDONIE	34
4.1.4. SLOVINSKO	35
4.1.5. CHORVATSKO.....	36
4.1.6. ČERNÁ HORA	37
4.1.7. SRBSKO.....	38
4.2. VYTVÁŘENÍ NEZÁVISLOSTI 1991 -1992.....	39
4.2.1. SLOVINSKO	39
4.2.2. CHORVATSKO.....	41
4.2.3. BOSNA A HERCEGOVINA.....	43
4.2.4. SRBSKO A ČERNÁ HORA.....	48
4.2.5. MAKEDONIE	49
5. MÍROVÉ ROZHOVORY	51
5.1. MÍROVÁ KONFERENCE V RAMBOUILLET.....	51
5.2. MÍROVÉ ROZHOVORY V PAŘÍŽI.....	53
6. JEDNOTLIVÉ MISE OSN NA BALKÁNĚ.....	54
6.1. UNPROFOR.....	54
6.2. UNCRO	55
6.3. UNMIK.....	56

6.4.	UNMIBH, UNMOP A UNPREDEP	56
6.5.	UNTAES A UNPSG	57
7.	SHRnutí A ZHODNOCENí INTERVENCE OSN.....	58
7.1.	OBEcné ZHODNOCENí.....	58
7.2.	ZHODNOCENí INTERVENCE OSN V BÝVALÉ JUGOSLÁVii...	59
8.	POSTKONFLIKTNí POMOC OSN	61
9.	BALKÁN DNES	65
10.	ZÁVĚR.....	67
11.	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	69
12.	SEZNAM ZKRATEK	72

ÚVOD

Téma bakalářské práce jsou mírové operace OSN v Evropě. OSN byla založena z důvodu zachování mezinárodního míru, bezpečnosti a rozvíjení přátelských vztahů mezi národy. Toto téma je dnes velice aktuální a probírané a to je důvod mého výběru. Budou zde definovány problémy s kterými se OSN při mírových operacích potýká a jejich následné řešení. Seznámím Vás z obecným konceptem OSN až po aktivní budování míru formou misí, které byly na území bývalé Jugoslávie vedeny.

V této válce zemřelo kolem sta tisíc lidí.¹ Více než dva miliony lidí bylo nuceno opustit své domovy,² tedy polovina z celkového počtu obyvatel. Válka se tak přímo či nepřímo dotkla prakticky každé tamní rodiny. Tento konflikt v první polovině devadesátých let pravidelně plnil všechna světová média.

Na území bývalé Jugoslávie proběhlo několik vojenských konfrontací, které znamenaly hrozbu nejen pro tento region, ale svými dopady pro celou Evropu. První krize vznikla s obsazením slovinských hraničních přechodů Jugoslávskou lidovou armádou (*Jugoslovenska narodna armija, JNA*). Tento střet, označovaný jako desetidenní válka, byl ukončen stažením jugoslávských ozbrojených sil a uznáním Republiky Slovinsko. Srbsko-chorvatský konflikt na území Chorvatska probíhal od roku 1991 a skončil podpisem Daytonské mírové dohody. Na začátku války v sousední Bosně a Hercegovině stanuly proti sobě chorvatsko-muslimské jednotky a srbské síly. Chorvatsko-muslimská koalice neměla dlouhého trvání, uvnitř reprezentace jednotlivých národů se vytvořily frakce a ke konci roku 1992 se dá již hovořit o válce *všech proti všem*. Partnerství Chorvatů a Muslimů, obnovené v roce 1995 tlakem mezinárodního společenství, následně přispělo k ukončení války. Z Chorvatska se tehdy stal národní stát Chorvatů a v Bosně a Hercegovině (BaH) byla vytvořena federace dvou

¹ Jednotlivé údaje se liší, ale pohybují se kolem sta tisíc. Úřad žalobce OSN u válečného tribunálu v Haagu stanovil počet obětí na 110 000. Jeden z posledních výzkumů, nazvaný *Bosenská kniha mrtvých*, jehož průběh převážně dotovala norská vláda, švédský Helsinský výbor a také OSN uvádí údaj 97 207 obětí.

² Odhaduje se, že během konfliktu v Bosně a Hercegovině bylo přes 50 % (2,2 milionu osob) celkové populace přinuceno opustit své domovy. Z toho cca 1,2 milionu osob našlo útočiště ve více než 100 zemích světa a zbytek, přibližně 1 milion lidí, hledal bezpečí v rámci Bosny a Hercegoviny. Uprchlíci, kteří opouštěli území BaH, směřovali především do čtyř hlavních destinací: do Německa (28 %), Srbska a Černé Hory (resp. Svazové republiky Jugoslávie – SRJ) (25 %), Chorvatska (14 %) a Rakouska (7 %). Z celkového počtu 1,2 milionu uprchlíků, kteří našli útočiště za hranicemi BaH, se do roku 2003 vrátilo přes 420 000 a 400 000 vyřešilo svůj existenční status ve třetích zemích. K tématu blíže PRTINA, S. *Uprchlíká otázka Bosny a Hercegoviny, Středoevropské politické studie*, VIII,s.2-3, 2006. [online] Dostupný z [www:: http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=278](http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=278).

entit zahrnující tři etnické celky. Dlouhodobě napjatá situace v Kosovu vyústila v konflikt mezi srbskou vládou a albánskými separatisty, do něj se později zapojila i Severoatlantická aliance.

Intervence mezinárodního společenství se soustředily na ukončení konfliktů s důrazem na neměnnost dosavadních hranic a vybudování multikulturních států.

1. CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem práce je popsat, analyzovat a zhodnotit práci OSN v oblasti budování a udržení míru peacemakingovými operacemi, které byly v devadesátých letech vedeny na území bývalé Jugoslávie.

Zdroje, o které se má práce opírá bych jmenovala knihy Šárky Waisové, Ladislava Hladkého a Dalibora Jílka, jejichž studie sloužily jako základní kámen pro rozpracování tématu, jež jsou dále obohaceny o další údaje ze zahraniční literatury Jahna Darbyho a Rogera MacGintyho a dalších neméně důležitých elektronických originálních zdrojů OSN.

První část mé práce se zabývá obecným konceptem Organizace spojených národů od počátku založení, důvody jejího vzniku až po instituce, které se zabývají peacemakingem jako takovým. Obecně se zde dozvíme o konfliktech, jejich vzniku a následnému řešení pomocí konceptů budování míru OSN. Konflikty, jak mezistátní či vnitrostátní, existují od vzniku států. A jinak tomu nebylo ani po druhé světové válce a dokonce mohu tvrdit, že jejich počet vzrostl. Od roku 1945, bylo ve světě, více než 100 větších konfliktů. OSN využívá diplomacie a politických nástrojů a zprostředkování pomoci národům prevenci řešení konfliktů mírovou cestou a zabránit tím destrukce války a s ní spojené utrpení.

Další část „Budování míru“ nebo-li peacemaking byl definován teprve v 90. letech minulého století . Je třeba také věnovat pozornost, proč tomu tak bylo.

Po studené válce se změnila situace a tím vznikl prostor pro vytvoření strategie peacemakingu a tudíž se mohla rozvíjet.

V třetí části je představeno, co vedlo k rozpadu Jugoslávie, příčiny, politická situace všech zemí Chorvatska, Černé Hory, Slovinska, Makedonie, Bosny a Hercegoviny a Srbska.

Práce je demonstrována na mírových operacích tedy misích zrealizovaných OSN, na území bývalé Jugoslávie což je další částí práce a pokusím se zde zhodnotit jejich efektivitu.

A v poslední řadě je zde také přiblížena postkonflitní rekonstrukce v režii OSN po podpisu Daytonské dohody a konečně i dnešní pohled na země bývalé Jugoslávie.

2. ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ

2.1. VZNIK OSN

Organizace spojených národů je univerzální mezinárodní organizace a je odrazem touhy zřít organizaci zaměřenou na udržování míru a bezpečnosti a rozvoj hospodářské, sociální, kulturní a humanitární spolupráce mezi státy. K založení organizace došlo vstupem v platnost zakládající listiny – Charty OSN³. Což bylo v říjnu 1945⁴.

„My, lid spojených národů, jsme odhodláni uchránit budoucí pokolení od metly války, která dvakrát za našeho života přinesla lidstvu nevýslovné strasti, odhodláni deklarovat znovu svou víru v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti, v rovná práva mužů i žen a národů velkých i malých, odhodláni vytvořit poměry, za nichž mohou být zachovány spravedlnost a úcta k závazkům plynoucím ze smluv a jiných parametrů mezinárodního práva, a odhodláni podporovat sociální pokrok a zlepšovat životní úroveň ve větší svobodě, a k tomu cíli pěstovat snášlivost a navzájem žít v míru jako dobří sousedé, sjednotit své síly k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, přijmout zásady a zavést metody zajišťující, aby ozbrojené síly nebylo užíváno jinak než ve společném zájmu, a používat mezinárodního ústrojí k podpoře hospodářského a sociálního povznesení všech národů,

Rozhodli jsme se sdružit své úsilí, abychom těchto cílů dosáhli. Proto se naše vlády prostřednictvím svých zástupců, kteří se shromáždili ve městě San Francisco, a předložily své plné moci, jež byly shledány v dobré a náležité formě, dohodly na této Chartě Spojených národů a zřizují tímto mezinárodní organizaci zvanou Spojené národy.“⁵

Předchůdkyní OSN byla Společnost národů. Byla to organizace, která byla koncipovaná v obdobné situaci v průběhu první světové války. Vznikla v roce 1919 v rámci Versailleské smlouvy. Přes značný vliv Francie a Británie ve Společnosti národů nebyla organizace schopna důrazně prosadit své cíle, naprosto neefektivní byla její činnost proti agresivním krokům fašistické vlády v Itálii, nacistické v Německu, ani

³ Charta OSN - Charta Spojených národů je ustavující dokument světové organizace, který stanovuje práva a povinnosti členských států a stanoví orgány a postupy fungování OSN. Jako mezinárodní smlouva kodifikuje Charta základní principy mezinárodních vztahů .

⁴ JÍLEK, D. Stručný nástin univerzálních mezinárodních organizací, Brno : Masarykova univerzita, 1993., s. 7, ISBN 80-210-0592-0

⁵ Charta OSN - předmluva, New York : Organizace spojených národů. [online]. 1945. Dostupný z WWW: <http://www.eu-nato-osn.snadno.eu/Organizace-spojnych-narodu.html>

militaristické v Japonsku. Menší členské státy postrádaly významnější vliv na chod a rozhodování organizace, což způsobovalo napětí mezi nimi na jedné straně a Británií a Francií na straně druhé. Společnost národů tak v souvislosti s počátkem druhé světové války v letech 1939 a 1940 ztratila faktický význam. Formálně byla Společnost národů rozpuštěna v dubnu 1946. V roce 1945 se zástupci 50 zemí sešli v San Franciscu na Konferenci spojených národů o mezinárodní organizaci. Charta byla podepsána dne 26. června 1945 zástupci padesáti zemí. OSN oficiálně vznikla 24. října 1945, kdy byla Charta ratifikována Čínou, Francií, Sovětským svazem, Spojeným královstvím, Spojenými státy a většinou signatářských zemí. Den OSN se tedy slaví každý rok 24. října⁶.

2.2.CÍLE A ZÁSADY OSN

Mezinárodní smlouvou zvláštního druhu je Charta OSN, od ostatních mezinárodních smluv se odlišuje tím, že zřizuje mezinárodní organizaci jako takovou. Charta OSN stanovuje cíle a zásady OSN, vytváří orgány instituce, vymezuje jejich pravomoci a kompetence. Preambule upravuje cíle OSN⁷:

1. Udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, což znamená, že požadavek udržování mezinárodního míru a bezpečnosti podepírá systém mírového urovnání mezinárodních sporů na spravedlivém základě.
2. Rozvíjení přátelských vztahů mezi státy a národy a to v souladu se zásadou svrchované rovnosti států a principu práva národů na sebeurčení.
3. Rozvoj mezinárodní hospodářské, sociální a kulturní spolupráce. OSN vytváří předpoklady pro trvalý mír vhodnými opatřeními na poli hospodářském, sociálním, kulturním a humanitárním.
4. Sladění úsilí států o dosažení těchto společných cílů.

⁶United Nations .*History of the United Nations*. [online]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/aboutun/history/index.shtml>

⁷ KARLAS, J. *Forma mezinárodních institucí: teoretická analýza*, Praha, Karolinum, 2008, s. 157, ISBN 978-80-246-1433-5

Při uskutečňování stanovených cílů se OSN a členské státy musí řídit těmito zásadami⁸:

1. Zásada svrchované rovnosti členských států ta představuje vůdčí pravidlo obecného mezinárodního práva, které bylo převzato do zakládající listiny OSN. Podstatnými rysy tohoto principu jsou rovnost právní⁹.
2. Zásada poctivého plnění závazků přijatých podle Charty, což je právní obměna zásady *pacta sunt servanda*¹⁰ a zahrnuje tři požadavky: dobrou víru, povinnost striktního zachování závazků a soulad těchto závazků.
3. Zásada mírového řešení mezinárodních sporů, ta přikazuje státům urovnávat spory diplomatickými či soudními prostředky, aby neohrozily mezinárodní mír a bezpečnost.
4. Zásadu zákazu hrozby silou nebo použití síly, ta se vztahuje na ozbrojenou sílu. Akty použití síly jsou agrese, ozbrojená intervence¹¹, ozbrojená represálie¹², blokáda, při níž se užije ozbrojené síly.
5. Zásada povinné pomoci při akcích OSN. Účinnost akcí podnikaných v zájmu udržení mezinárodního míru a bezpečnosti se nemůže obejít bez aktivní pomoci členů OSN.
6. Zásada uplatnitelnosti principů uvedených v Chartě vůči třetím (ne členským) státům, tato zásada rozšiřuje systém kolektivní bezpečnosti na třetí státy, které nepoužívají status člena OSN.
7. Zásada nezasahování do vnitřních záležitostí členských států, tento princip nezasahování do vnitřních záležitostí členů chrání výlučné pravomoci členských států při výkonu vnitřních věcí¹³. Pokud se orgán OSN takového jednání dopouští, musí od něho upustit¹⁴.

⁸ KENNEDY, P. *Parlament světa*, Praha, Lidové noviny, 2009, s. 123, ISBN 978-80-7106-423-7

⁹ Tzv. rovnost před mezinárodním právem, což znamená dispozice každého členského státu jedním hlasem stejné váhy a zákaz právní diskriminace

¹⁰ *Pacta sunt servanda* (latin pro "smlouvy musí být respektovány") je jedno ze základních principů civilního zákona a mezinárodního práva.

¹¹ Intervence (z lat. *intervenire*, zasahovat, vstupovat do něčeho) představuje vnější zásah do nějakého procesu za účelem jej ovlivnit, změnit.

¹² Represálie (*lat.*) je odvetné opatření, které má obvykle násilný charakter.

¹³ Obratem „zasahování“ se rozumí vměšování do vnitřních záležitostí proti vůli členského státu.

¹⁴ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ, *Fakta a čísla OSN*, Praha: Informační centrum OSN, 2005, s. 100-103, ISBN 8086348024

2.3. INSTITUTE PODÍLEJÍCÍ SE NA PEACEMAKINGU

OSN má šest základních orgánů. Základem organizační struktury OSN jsou konkrétně následující orgány: Rada bezpečnosti, Valné shromáždění, Ekonomická a sociální rada, Poručenská rada, Mezinárodní soudní dvůr a Sekretariát¹⁵

2.3.1. RADA BEZPEČNOSTI

Organizační struktura je popsána v Chartě OSN, rozlišuje hlavní a pomocné orgány. Nejvlivnějším orgánem podílejícím se na peacemakingu je jednoznačně Rada bezpečnosti. Zakladatelé OSN tomuto orgánu svěřili základní odpovědnost za udržování míru. RB koncipovali jako malý, vysoce operativní a výkonný orgán. Povaze funkcí tohoto orgánu odpovídá její složení. Rada se skládá z 15 členů a ty jsou buď stálý či nestálý. Postavení stálých členů požívají Čína, Francie, Rusko, Spojené státy americké a Velká Británie. Tyto uvedené státy mají zvýšenou odpovědnost za udržení mezinárodního míru a bezpečnosti. Zato nestálý členové RB jsou voleni Valným shromážděním na období dvou let. V roce 2011 je voleno deset nestálých členů a jsou jimi Bosna a Hercegovina, Brazílie, Gabon, Indie, Jihoafrická republika, Kolumbie, Libanon, Německo, Nigérie, Portugalsko¹⁶. Volba nestálých členů se řídí dvěma hledisky:

- 1) mírou jejich přispívání k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti
- 2) zásadou spravedlivého zeměpisného zastoupení

Rada bezpečnosti jedná nepřetržitě, a proto každý člen musí být trvale zastoupen svým delegátem v sídle organizace. Zasedání Rady bezpečnosti svolává předseda, jestliže její konání za vhodné. Schůze rady bezpečnosti dále svolává, když o to požádá některý člen Rady bezpečnosti, generální tajemník nebo Valné shromáždění.

Hlasování v radě bezpečnosti kombinuje většinový systém s principem jednomyslnosti. Každému členovi přitom náleží jeden hlas. O procedurálních otázkách rozhoduje RB kladnými hlasy kterýkoli devíti členů.

¹⁵ KARLAS, J. *Forma mezinárodních institucí: teoretická analýza*, Praha, Karolinum, 2008, s. 158 -159, ISBN 978-80-246-1433-5

¹⁶ INFORMAČNÍ CENTRUM OSN V PRAZE. *Členské státy*. Dostupné z: <http://www.osn.cz/system-osn/clenske-staty/?i=203>

Rada bezpečnosti přijímá rozhodnutí, jež mají formu rezolucí nebo rozhodnutí v užším smyslu. Rezoluce mívají preambuli a samostatnou operativní část a nadto jsou číslovány. Rozhodnutím takové znaky chybějí.

Rada bezpečnosti uplatňuje své pravomoci při pokojném řešení mezinárodních sporů. Nutno však vidět, že základní povinností mírovou cestou urovnávat spory mají státy. Funkce RB je v tomto případě podpůrná. RB se přitom zabývá jen mezinárodními spory a situacemi, jejichž trvání by mohlo ohrozit mezinárodní mír a bezpečnost čili nezasahuje do každého sporu. Mezi pravomoci Rady bezpečnosti při urovnávání sporů a řešení situací patří:

1. Uzná-li za vhodné, požádat sporné strany, aby řešily svůj spor prostředky uvedenými v článku 33 Charty¹⁷.
2. Konat řešení o každém sporu nebo každé situaci, která by mohla vést k mezinárodním třenicím nebo vyvolat spor.
3. Doporučit vhodné řízení nebo způsoby u sporu, jehož trvání by mohlo ohrozit udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, včetně možnosti vznést spor k mezinárodnímu soudnímu dvoru.
4. Činit doporučení, požádají-li o to všechny strany ve sporu, pro mírové řešení sporu.

K nejvýznamnějším politickým pravomocem, jimiž disponuje RB, patří ty, které jsou vtěleny do kapitoly VII Charty (Akce při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných). Rada bezpečnosti může:

1. Vyzvat strany, aby splnily taková opatření, jež považuje za nutná nebo žádoucí, dříve než učiní doporučení nebo rozhodne o opatřeních nevojenské či vojenské povahy.
2. Vyzývat členské státy, aby se při naplňování rozhodnutí RB uchýlovaly k opatřením vylučujícím použití ozbrojené síly (kupříkladu k sankcím).
3. Schvalovat použití síly v zájmu udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti.

¹⁷Článek 33 Charty - strany ve sporu, jehož trvání by mohlo ohrozit zachování mezinárodního míru a bezpečnosti, budou především usilovat o jeho řešení vyjednáváním, šetřením, zprostředkováním, řízením smířcím, rozhodcím neb soudním, použitím orgánů neb ujednání oblastních nebo jinými pokojnými prostředky podle vlastního výběru.

4. Podporovat mírová řešení místních sporů prostřednictvím regionálních mechanismů a využívat je k prosazování svých pravomocí.
5. Doporučovat Valnému shromáždění jmenování generálního tajemníka a společně s Valným shromážděním volit soudce Mezinárodního soudního dvora.
6. Vyžádat si od MSD odborná stanoviska k právním záležitostem.
7. Doporučovat VS přijetí nových zemí do OSN¹⁸.

Rada bezpečnosti je koncipována tak, aby mohla fungovat nepřetržitě, zástupci všech členů musí být stále přítomni v sídle OSN. Pracovní skupina Valného shromáždění se od roku 1993 zabývá reformou RB, včetně otázky rovnoprávnějšího zastoupení a zvýšení počtu členů¹⁹. Podle Listiny, všechny členy OSN, se dohodly, že přijmou a provedou rozhodnutí, která mají členské státy povinnost vyplývající z Charty provádět²⁰.

2.3.2. VALNÉ SHROMÁŽDĚNÍ

Valné shromáždění je jediným stálým, plenárním orgánem v rámci OSN. Ve VS je podle zásady svrchované rovnosti zastoupen každý členský stát, jemuž náleží jeden hlas. Členský stát smí vyslat nejvýše 5 zástupců (delegátů), 5 náhradníků (alternátů) a potřebný počet poradců a znalců. Zástupci se řídí pokyny členských států a mají postavení orgánů pro zahraniční styky. Působnost VS je všeobecná, nemůže se však vymykat rámci Charty. Do působnosti. Mezi základní pravomoci lze zahrnout právo VS projednávat všechny otázky a věci patřící do charty a oprávnění činit doporučení. Mezi další pravomoci patří:

1. Jednat o veškerých otázkách týkajících se udržování mezinárodního míru s bezpečností²¹.
2. Upozorňovat RB na situace, které by mohly ohrozit světový mír a bezpečnost.

¹⁸ JÍLEK, D. Stručný nástin univerzálních mezinárodních organizací, Brno : Masarykova univerzita, 1993, s. 12-15, ISBN 80-210-0592-0

¹⁹INFORMAČNÍ CENTRUM OSN V PRAZE. *Organizační struktura*. [online]. Dostupný z: <http://www.osn.cz/system-osn/organizacni-struktura/?sub=184>

²⁰ RADA BEZPEČNOSTI. Členové. *Členství v roce 2011*. Dostupný z: <http://www.un.org/sc/members.asp>

²¹ S výjimkou těch záležitostí, které jsou v působnosti RB.

3. Dávat podnět ke studiu a činit doporučení, jejichž cílem je podporovat součinnost na poli politickém a posilovat pokrokový rozvoj mezinárodního práva a jeho kodifikací.
4. Projednávat výroční a zvláštní zprávy RB a jiných orgánů OSN.
5. Dávat podnět ke studiu a činit doporučení k rozvoji mezinárodní spolupráce na poli hospodářském, vědeckém, technickém, sociálním, zdravotním a na poli výchovy a kultury.
6. Schvalovat poručenské smlouvy, které nejsou označeny jako strategicky důležité.
7. Projednávat a schvalovat rozpočet organizace a všechny finanční a rozpočtové dohody a odbornými organizacemi.
8. volit nestálé členy Rady bezpečnosti, členy Hospodářské a sociální Rady, členy Poručenské rady.
9. Jmenovat na doporučení Rady bezpečnosti generálního tajemníka.
10. Volit s Radou bezpečnosti soudce Mezinárodního soudního dvora.²²

Valné shromáždění se schází k pravidelným zasedáním ročním a kdykoliv to poměry vyžadují k zasedáním zvláštním. Zvláštní zasedání svolává generální tajemník na žádost Rady bezpečnosti nebo většiny členů. Naléhavé zvláštní zasedání se svolává do 24 hodin.

Charta OSN rozlišuje důležité otázky a jiné u hlasovacího postupu. Do okruhu důležitých otázek Charta zahrnuje: doporučení týkající se udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, volba nestálých členů RB, volba členů Poručenské rady, přijímání nových členů do OSN, suspendování členských práv a výsad, vylučování členů, otázky týkající se působení poručenské soustavy a otázky rozpočtové²³.

2.3.3. EKONOMICKÁ A SOCIÁLNÍ RADA

Ekonomickou a sociální radu zřizuje Charta OSN a je to hlavní orgán pro koordinaci hospodářské a sociální činnosti OSN a specializovaných přidružených organizací systému organizace. Počet členů ECOSOC je 54 a mají tříleté funkční

²² GENERAL ASSEMBLY OF THE UNITED NATIONS . *Functions and powers of the General Assembly*. [online]. Dostupný z: <http://www.un.org/en/ga/>

²³ JÍLEK, D. *Stručný nástin univerzálních mezinárodních organizací*, Brno : Masarykova univerzita, 1993, s. 11, ISBN 80-210-0592-0

období, všechna rozhodnutí jsou přijímána prostou většinou a každý člen má jeden hlas²⁴. Mezi funkce a pravomoci ECOSOC patří:

1. Sloužit jako ústřední diskusní fórum k projednávání mezinárodních ekonomických a sociálních otázek a formulaci politických doporučení členským státům a celému systému OSN.
2. Vypracovávat a iniciovat studie a zprávy a předkládat doporučení týkající se mezinárodních ekonomických, sociálních, kulturních, vzdělávacích, zdravotních a dalších otázek.
3. Podporovat respektování a dodržování lidských práv a základních svobod.
4. Podílet se na přípravě velkých mezinárodních konferencí v sociální a ekonomické oblasti a v příbuzných oborech a podporovat a koordinovat následné využití závěrů těchto konferencí.
5. Koordinovat činnost specializovaných přidružených organizací OSN prostřednictvím konzultací a poradenské činnosti a doporučení Valnému shromáždění²⁵.

Při plnění svého mandátu, ECOSOC konzultuje s akademiky, zástupci podnikatelského sektoru, a více než 3200 registrovaných nevládních organizací. Čtyřtýdenní hmotné zasedání je se koná každý rok v červenci, střídavě v Ženevě a New Yorku. Na vysoké úrovni, část slouží jako fórum pro ministry a vedoucím sekretariátů mezinárodních institucí a vysoce postavené úředníky, ale i občané společnosti a zástupci soukromého sektoru, aby diskutovali o klíčových otázkách v mezinárodní agendě v oblasti ekonomické, sociální a v oblasti životního prostředí²⁶.

2.3.4. PORUČENSKÁ RADA

Charta OSN ustanovila Poručenskou radu v roce 1945 a to z toho důvodu, aby dohlížela na správu jedenácti území, které jsou zařazeny do Poručenské soustavy. Úkolem Poručenské rady bylo zajistit přijetí takových kroků, které tato území připraví na samostatnost a samosprávu. Poručenská rada podle Charty OSN byla pověřena

²⁴ INFORMAČNÍ CENTRUM OSN V PRAZE. *Ekonomická a sociální rada*. [online] Dostupný z: <http://www.osn.cz/system-osn/organizacni-struktura/?i=188>

²⁵ Organizace spojených národů, *Fakta a čísla OSN*, Praha: Informační centrum OSN, 2005, s. 100- 103, ISBN 80-86348-01-6

²⁶ ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL . *Information on the Council of ECOSOC*. [online]. Dostupný z: <http://www.un.org/en/ecosoc/>

zkoumáním a projednáváním zpráv správcovských států o politickém, hospodářské a sociálním vývoji daného území. Nadále se současně zabývá podněty obyvatel těchto území a prováděla speciální ověřovací mise.

Do roku 1994 dosáhla všechna svěřenecká území OSN samosprávy či nezávislosti, ať již jako nezávislé státy či připojením k některému ze sousedních nezávislých států²⁷.

2.3.5. MEZINÁRODNÍ SOUDNÍ DVŮR

Mezinárodní soudní dvůr má sídlo v Haagu. Počet členů je 15 a ti jsou voleni Valným shromážděním a Radou bezpečnosti. Soudci jsou voleni na devítileté období, které končí dne 6. února roku, který je uveden v závorce za jmény soudců. Při volbě je zohledněna zásada, že mají být zastoupeny všechny regiony světa a také jednotlivé právní kultury. Soud se řídí podle statusu, který byl přijat spolu s chartou OSN. Rozhodnutí, která učiní Soudní dvůr, jsou závazná a definitivní. Může také projednávat spory, které mu předloží konfliktní strany, nebo spory stran, které v minulosti přiznaly jeho generální příslušnost²⁸.

Co se týče pravomocí MSD spadají do nich všechny spory a otázky, které předloží členský stát a dále jsou to ty záležitosti, které jsou stanoveny Chartou OSN nebo mezinárodní smlouvami a konvencemi. Státy se mohou předem zavázat, že se podřídí rozhodnutí MSD buď podpisem smlouvy či úmluvy, když takový závazek stanoví, nebo také tím, že učiní samostatné prohlášení. V souladu se svým statutem řeší mezinárodní soudní dvůr spory uplatňováním:

1. Mezinárodních úmluv stanovujících pravidla výslovně uznávaná státy, jichž se spor týká.
2. Mezinárodní zvyklostí a obecně uznávaných postup, které jsou přijímány jako zákon.
3. Obecných zákonných principů uznávaných státy.
4. Soudních rozhodnutí a stanovisek nejkvalifikovanějších právních znalců jednotlivých zemí.²⁹

²⁷ KENNEDY, P. *Parlament světa*, Praha, Lidové noviny, 2009, s. 127, ISBN 978-80-7106-423-7

²⁸ JÍLEK, D. *Stručný nástin univerzálních mezinárodních organizací*, Brno : Masarykova univerzita, 1993, s. 18, ISBN 80-210-0592-0

²⁹ INFORMAČNÍ CENTRUM OSN V PRAZE. *Mezinárodní soudní dvůr*. [online]. Dostupný z : <http://www.osn.cz/system-osn/organizacni-struktura/?sub=190>

2.3.6. SEKRETARIÁT

Sekretariát OSN je mezinárodní tým úředníků, který pracuje v různých zemích světa. Vykonává každodenní úkoly organizace, které spadají do jeho kompetence. Dává podporu ostatním orgánům Spojených národů a spravuje ustavené programy a činnosti. Hlavou Sekretariátu je generální tajemník, ten je jmenován Valným shromážděním na základě doporučení Rady bezpečnosti na dobu pěti let a toto funkční období je obnovitelné.

Povinnosti, které sekretariát vykonává, jsou stejně rozmanité jako otázky, jimiž se zabývá Organizace spojených národů. Pracovníci Sekretariátu také informují světová média o práci OSN, organizují mezinárodní konference o zásadních problémech současného světa, sledují, do jaké míry jsou rozhodnutí jednotlivých orgánů OSN naplňována, nebo zajišťují tlumočení projevů a překlady dokumentů do oficiálních jazyků OSN³⁰.

Charta OSN uděluje generálnímu tajemníkovi následující politická oprávnění:

1. Upozornit RB na každou věc, která podle jeho názoru může ohrozit udržení mezinárodního míru a bezpečnosti.
2. Předložit VS výroční zprávu o činnosti OSN.
3. Jednat o otázkách mezinárodního míru a bezpečnosti z pověření RB nebo VS.
4. Šetřit situace nebo spory, které by mohly ohrozit mezinárodní mír a bezpečnost na žádost členů OSN.
5. Sestavuje zatímní pořad zasedání VS.
6. připravuje předběžné pořady jednání i jiných hlavních orgánů zpravidla po dohodě s jejich předsedy.
7. Může činit ústní anebo písemné prohlášení na zasedání hlavních orgánů OSN.
8. Dohlíží na plnění rozpočtu OSN a spravuje finance organizace.
9. Registruje a publikuje mezinárodní smlouvy uzavřené členy OSN.

Sekretariát, jež řídí generální tajemník, je vnitřně členěn na úřady, odbory a oddělení, v jejichž čele stojí náměstkové generálního tajemníka, ředitelé a vedoucí. Odborný personál tvoří profesionální mezinárodní úředníci.

³⁰ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Fakta a čísla OSN*, Praha: Informační centrum OSN, 2005, s. 12, ISBN 80-86348-01-6

Charta OSN vymezuje postavení generálního tajemníka a zaměstnanců, přičemž upřednostňuje jejich vztah k organizaci vzhledem k státoobčanskému poutu. Mezinárodní úředníci nesmějí přijímat pokyny od žádné vlády ani jiné mocenské jednotky. Za výkon svých funkcí odpovídají OSN. Mezinárodní úředníci jsou zavázáni vystříhat se jednání, která se přičiní jejich mezinárodnímu postavení³¹.

3. PEACEMAKING (BUDOVÁNÍ MÍRU)

Peacemaking za sebou v současnosti má zhruba dvě století vývoje. Počátky dnešního, moderního peacemaking je možné hledat již v 19. století, přičemž největší rozvoj mírového snažení se začal uskutečňovat po roce 1945, byl zbržděn studenou válkou a následně v obrovském rozsahu nastartován po konci studené války. V posledních patnácti letech prošel peacekeeping výraznými proměnami, o kterých bude pojednáno níže.

Ačkoli vznikl koncept udržování míru na půdě OSN, nemůžeme se při pokusu o jeho definici opřít o základní dokument této organizace, Chartu OSN. Důvod je prostý – v době sepisování Charty její tvůrci s podobným konceptem nepočítali, neboť věřili v pokračování spolupráce velmocí v rámci vítězné koalice z druhé světové války. Peacemaking však můžeme v rámci Charty OSN zasadit do kapitoly VI (Pokojné řešení sporů) a kapitoly VII (Akce při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných), která na rozdíl od prvně jmenované umožňuje použít sílu s cílem obnovit mezinárodní mír a bezpečnost. Na základě toho David Ramsbotham definuje operace spadající pod kapitolu VI jako:

„Operace prováděné se souhlasem válčících stran, na podporu úsilí o dosažení či udržení míru, za účelem prosazení bezpečnosti a udržení života v oblastech potenciálního či skutečného konfliktu“, zatímco operace pod kapitolou VII charakterizuje jako „operace prováděné za účelem obnovení míru mezi válčícími stranami, jež ne zcela souhlasí s intervencí, a které mohou být zapojeny do bojových akcí“³²

³¹ JÍLEK, D. Stručný nástin univerzálních mezinárodních organizací, Brno : Masarykova univerzita, 1993, s. 19, ISBN 80-210-0592-0

³² RAMSBOTHAM, D. *The Changing Nature of Intervention. The Role of UN Peacekeeping*, London,

Pojem peacemaking můžeme přeložit jako tzv. „vytváření míru“. Jsou to aktivity různého charakteru třetí strany, které mají napomoci urovnávat nebo řešit ozbrojené konflikty a to uzavřením mírové smlouvy mezi stranami. Peacemaking není jediným řešením ozbrojených konfliktů. Samotný peacemaking byl obecně definován jako proces vyjednávání mezi stranami, které jsou součástí konfliktu, který dále vede k uzavření mírové smlouvy a ta je okamžitě následována ukončením bojů, a poté striktně dodržována. Mírová smlouva je vlastně výsledkem procesu, který započal před jejím přijetím a zároveň pokračuje její implementací. Jedná se tedy o dlouhý a komplikovaný proces, kdy spolu válčící strany vyjednávají, aby dosáhly přijatelného kompromisu, který je uspokojí do té míry, kde budou schopny zastavit boje. Často nejsou strany schopny dohodnout se samy, proto bývá přizván mediátor, který musí být akceptován oběma aktéry, případně jimi může být i vybrán.

Důležité však je, aby třetí osobě důvěřovaly, protože bez toho by nemohla vyjednávání fungovat³³.

3.1.KONFLIKTY A JEJICH DEFINICE

Co konflikt vlastně znamená. Vlastně neexistuje žádná uznaná definice, ale konflikt se definuje v závislosti na tom, který konflikt zkoumáme. Obecně však o konfliktu můžeme říct, že jde o situaci, kdy minimálně dva aktéři usilují o získání téhož. Konflikt je hrou s nulovým součtem. Konflikty můžeme rozdělit několika způsoby³⁴:

1. Podle umístění v mezinárodním systému
 - a) systémové
 - b) mezinárodní – ten se odehrává v MS, využívají jeho pravidla hry a nemění principy fungování MS
 - c) vnitrostátní – odehrává se uvnitř konkrétní politické jednotky
2. Podle příčin vzniku
 - a) teritoriální- což znamená spor o nějaké území

Research Institute for the Study of Conflict and Terrorism, 1995, s. 105, ISBN 86-299-9806-2

³³WALENSTEEN P. *Understanding Conflict Resolution*. London: Sage Publications, 2002, str. 68, ISBN : 07619 6666 8

³⁴WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*, Praha: Portál, 2005, s. 100, ISBN 80-7178-390-0

- b) mocensko-politické konflikty- zde jde o získání, udržení či o formu moci
- c) boj za nezávislost
- d) ideologické – příčinou jsou u těchto konfliktů ideologické spory, jako například u studené války
- e) ekonomické – konflikty o zdroje např. vody, ropy
- f) etnické

Ale většina konfliktů jsou však ve finále spíše multikauzální, což v překladu znamená, že pro konflikt je více důvodů než jen jeden. Konflikty procházejí různými stádii intenzity. Vývoj konfliktu se může měnit podle zájmů aktérů, schopnostmi, přeměnou chování, změnou nástrojů používaných v konfliktu. Konflikt má několik fází jsou jimi³⁵.

1. Latentní konflikt je první fází, zde aktéři definují své cíle. Aktéři jsou si plně vědomi neslučitelností zájmů se svým soupeřem, jde však o okamžik, kdy ani jeden z aktérů veřejně zájem donutit soupeře, aby se vzdal.
2. Další fází je manifestace konfliktu, což je období, kdy některá se sporných stran veřejně deklaruje své zájmy a svojí ochotu chránit své zájmy na úkor druhé strany.
3. Dále nadchází eskalace a ta může trvat týden či desetiletí. Aktéři v této fázi dochází k tomu, že nejsou ochotni se dohodnout. Vztahy mezi stranami sporu se velice mění. Stahují diplomaty a nejsou schopni se domluvit. U této fáze strany kladou maximální požadavky. Faktorů přispívajících k eskalaci je spousta jsou jimi například změny politických elit a převzetí moci armádou, nárůst počtu sporných témat, frustrace stran, narušení komunikace a manipulace s informacemi.
4. Nastává vyvrcholení eskalace a další fází se stává ozbrojený střet. Délka střetu závisí na potenciálu stran, tím se rozumí, jestli mají spojence apod.

³⁵ WAISOVÁ, Š. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích, Praha: Portál, 2005, s. 101, ISBN 80-7178-390-0

5. Fáze mrtvého bodu konfliktu je nejdůležitější částí pro řešení konfliktu. Ani jedna strana nemá již sílu nebo zájem vést nadále konflikt. Zde vzniká půda pro obnovení míru.
6. Deskalace konfliktu znamená, že dochází k transformaci sporných stran. Strany přestávají konflikt vnímat jako hru s nulovým součtem. Začíná se vyjednávat a dochází k oslabení konkrétních zájmů a strany jsou ochotny se dohodnout a uzavřít kompromis. Uzavírá se příměří a diskuze o odzbrojení.
7. Navazuje řešení konfliktu, zde dochází k formálnímu ukončení střetu. Cílem je obnovit dobré vztahy mezi stranami sporu. Možnosti řešení konfliktu je dosaženo na základě jednání stran, ne na základě porážení jedné ze stran.
8. Poslední fází je postkonfliktní rekonstrukce, což je velmi důležitá fáze ve které se rozhodne, zda dojde k pokračování v konfliktu a ten se vrátí na začátek tzv. konfliktní cyklus. Úloha postkonfliktní rekonstrukce je odstranit příčiny konfliktu.

Prevenčí konfliktu je pokus o oslabení pučícího konfliktu dříve, než dojde do fáze eskalace a snažení se přivést strany konfliktu k dohodě a do fáze řešení konfliktu. Jde i o aktivity posilující sociální a ekonomické postavení společnosti. Strategie prevence konfliktů se dostávají do povědomí až v 90. letech (OSN do prevence konfliktů mezi lety 1945-1990 moc neinvestuje). v roce 1992 návrh gen.tajemníka OSN B. B. Ghálího ve výroční zprávě tzv. *agenda pro mír* (s podtitulem preventivní diplomacie, peacekeeping a peacemaking)³⁶.

3.2.PEACEMAKING PODLE OSN

Na začátku této kapitoly si ještě jednou dovolím krátce definovat mírové aktivity podle OSN, aby bylo zřejmé, pro kterou fázi konfliktu je určen peacemaking. Bývalý generální tajemník Butrus Butrus-Ghálí je ve své zprávě shrnul takto:

³⁶ WAISOVÁ, Š. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích, Praha : Portál, 2005, s. 102, ISBN 80-7178-390-0

*„Preventivní diplomacie se snaží vyřešit neshody před vypuknutím násilí; peacemakingu a peacekeepingu je zapotřebí k ukončení konfliktů a udržení míru, jakmile je ho dosaženo. Když jsou úspěšné, posilují šanci pro post-konfliktní peacebuilding, který může zabránit navrácení násilí mezi národy a lidi“.*³⁷

Peace enforcement, který byl do agendy zařazen později, se v mírovém procesu nachází chronologicky na úrovni peacemakingu, je tedy jeho alternativou tehdy, pokud Rada bezpečnosti rozpoznala hrozby míru, porušení míru, nebo akt agrese. Přestože by na první pohled mohly pojmy peacemaking (tedy vytváření míru) a peacebuilding (budování míru) splývat, je nutno je důsledně odlišit. Ani jeden ze zmiňovaných pojmů není definován v Chartě OSN. Na půdě Spojených národů se jim podrobněji věnoval až Butrus Butrus-Ghálí.

Základní myšlenka peacemakingu byla vyřčena již v Chartě OSN mezi cíli nově vznikající organizace.

OSN využívá diplomacie a politických nástrojů a zprostředkování pomoci národům prevenci řešení konfliktů mírovou cestou a zabránit tím destrukce války a s ní spojené utrpení. Aby se mohli zajistit cíle zachování míru, jsou vyslanci OSN odesláni do oblastí napětí po celém světě a napomáhají zažehnat vzniklou krizi a zprostředkovávají dojednání dohod mezi konfliktními stranami. Civilně vedené „politické mise“ jsou rozmístěny pro podporu dialogu a spolupráce uvnitř a mezi národy, nebo aby podpořili usmíření. Popřípadě pomáhají při obnově již proběhlého konfliktu³⁸.

OSN preventivní diplomacií přispívá ke snížení ozbrojených konfliktů na celém světě v posledních několika desetiletích. Nehledě na tyto úspěchy, je stejně příliš mnoho lidí, kteří jsou nuceni žít ve stínu války³⁹.

Je jasné, že preventivní diplomacie je pouze jedním z třídy opatření, která mohou být přijata, aby se zabránilo sporům od odbočky do ozbrojeného konfliktu. Jiní v této třídě jsou preventivní rozmístění vojenských nebo policejních jednotek. Preventivní a humanitární akce jsou například řízení a řešení situace uprchlíků v citlivé pohraniční

³⁷ BUTRUS-GHÁLÍ B. Supplement to an Agenda for peace, 1992, bod 21, dostupná z: <http://www.un.org/Docs/SG/agsupp.html>

³⁸ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Vývoj*. [online]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/development/>

³⁹ UNITED NATIONS . Peacebuilding Commission. . [online]. Dostupná z: <http://www.un.org/en/peacebuilding/mandate.shtml>

oblasti a preventivní budování míru, který sám o sobě zahrnuje širokou nabídku možných akcí v politické, hospodářské a sociální oblasti, zejména o případných vnitřních konfliktech. Všechny tyto preventivní opatření sdílejí následující charakteristiky:

1. Vše závisí na včasném varování, že konflikt existuje. Prvek času je rozhodující. Potenciální konflikt by měl být zralý na preventivní navrhovaných opatření. Načasování je také důležitým aspektem při udržení a nastolení míru.
2. Důležité jsou informace o příčinách a pravděpodobný charakter potencionálního konfliktu. Tím se mohou identifikovat příslušná preventivní opatření.
3. A hlavně je třeba souhlasu strany nebo stran, v jehož obvodu se bude akce konat⁴⁰.

Primární odpovědnost za preventivní opatření a mírotvorné spočívá na Odboru pro politické záležitosti, v čele V rámci generálního tajemníka Marrack Goulding. Oddělení vzniklo v roce 1992 ke konsolidaci politické práci sekretariátu v jednom oddělení. Je zde však rozlišovat mezi rolí ministerstva v těchto dvou oblastech. V preventivní oblasti, její role je zjistit potřebné činnosti, s realizací je pověřen odborný útvar nebo jiný subjekt. V oblasti budování míru, jeho role obecně zahrnuje i provedení.

Odbor pro politické záležitosti má pět hlavních úkolů na podporu preventivních opatření a míru. Za prvé, musí sledovat, analyzovat a hodnotit politický vývoj na celém světě. Dále odbor potenciální nebo skutečné konflikty, na jejichž řízení a usnesení Organizace spojených národů může hrát užitečnou roli. To pak připravuje doporučení pro generálního tajemníka o vhodných opatření v těchto případech. Za čtvrté, ministerstvo provede se schválenou politikou, když je diplomatického charakteru. V neposlední řadě pomáhá generálnímu tajemníkovi při provádění politických aktivit a rozhodne zda pověří VS A RB v oblasti preventivní diplomacie, nastolení míru, zachování míru a budování míru, včetně kontroly zbrojení a odzbrojení.

Centrum pro otázky odzbrojení, je nedílnou součástí Odboru pro politické otázky, poskytuje poradenství, analýzy a posouzení všech otázek v oblasti odzbrojení a plní úkoly svěřené sekretariátu v této oblasti. Volební podpora divize je další nedílnou součástí oddělení, poskytuje služby na žádost členských států ve volebním

⁴⁰ JÍLEK, D. Stručný nástin univerzálních mezinárodních organizací, Brno : Masarykova univerzita, 1993, s. 32, ISBN 80-210-0592-0

poli. Oddělení poskytuje služby sekretariátu Valného shromáždění, Rady bezpečnosti a jejich různých pomocných orgánů⁴¹.

3.2.1. SOUČÁSTI PEACEMAKINGU

Běžně se rozeznává pět součástí mírového procesu. Jsou jimi příprava na mír, vyjednávání, role násilí v procesu, mírové smlouvy a peacebuilding. Jejich pořadí se může měnit a mohou se často vzájemně prolínat, proto neexistuje univerzální podoba mírového procesu. Případ od případu se liší také v intenzitě a délce. Přípravu na mír a vyjednávání by bylo možno považovat za chronologické fáze v rámci procesu, kdy druhá navazuje na první. Mírová smlouva je pak výsledkem vyjednávání. Násilí je jev, který opakovaně prostupuje proces vytváření míru a může ovlivňovat jeho průběh. Všechny komponenty mají v peacemakingovém procesu svou důležitost. Peacebuilding, který, přestože se s peacemakingem prolíná, je spíše součástí post-konfliktní agendy OSN. Peacebuilding představuje komplexní, dlouhodobý, dynamický proces, který vyžaduje vhodné načasování, multilaterální přístup (diplomatický, politický, ekonomický), zapojení celé řady aktérů (místních, národních, mezinárodních, vládních i nevládních) a širokou škálu aktivit (v bezpečnostní, politické, ekonomické a sociální oblasti), koordinaci mezi účastníky (strategickou i administrativní) a dostatečné finanční zajištění. Jeho cílem je uvést do praxe strategie řešení hlavních příčin a následků konfliktu, položit základy pro trvalý mír, stabilitu a rozvoj dané země a zabránit znovu vypuknutí násilí⁴².

3.2.1.1. PŘÍPRAVNÁ FÁZE

Přípravné období je u peacemakingu vždy na začátku mírového procesu.

Nejdůležitějším aspektem je v první řadě dostatečná analýza trvajících konfliktů, zde by měla třetí strana hlavně pochopit příčiny konfliktů, podněty které k nim vedly. Porozumění požadavkům obou stran návrhem řešení, je jen o něco málo důležitý než dobře vypracovaný plán řešení. Tento moment je také velmi důležitý. Nalezení správného momentu se nazývá zralost konfliktu, kdy se obě strany dostaly do slepé uličky, která škodí oběma a není zde východisko úniku ve smyslu vítězství jedné strany.

⁴¹ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Preventivní diplomacie*. [online]. Dostupná z: <http://www.un.org/Docs/SG/SG-Rpt/ch4b.htm>

⁴² HARTUS, G. Článek - Armáda jako zdroj pro budování míru: čas k novému? Routledge, Ročník 6, číslo 2, 2006, s. 241-252, ISSN: 1467-8802

Jedinou možností se tak stává vyjednávání. Problémem však bývá, že samotné zúčastněné strany nedokážou

tento moment odhadnout, proto je třeba podnětu z vnějšku, tedy mediátora, který je uznávaný na obou stranách a dokáže na moment zralosti upozornit.⁴³

3.2.1.2. VYJEDNÁVÁNÍ

V nejideálnějším případě se mírový proces dostane k vyjednávání protistran, které by mělo vyústit k uzavření mírové smlouvy. Aby však bylo vyjednávání úspěšné, musí splňovat některé podmínky. Jelikož se strany většinou nejsou schopny dohodnout se samy, je zapotřebí nestranného nejlépe mediátora zvenčí, který musí být pro obě strany důvěryhodný. Pokud by tomu tak nebylo, vyjednávání by ztratilo na relevanci a mohlo by se stát, že ho nepřátelené strany nebudou brát vážně a tudíž by proces vyjednávání byl zmařen. Dobré vyjednávání se dále:

1. Musí se týkat zásadních problémů konfliktu, to znamená těch záležitostí, které jsou opravdovou podstatou sváru, nikoliv marginálními neboli okrajovými spory.
2. Vyjednávání musí zahrnovat všechny hlavní účastníky konfliktu, takzvané reprezentanty všech skupin, které se na konfliktu podílejí. Zástupci strany, kteří by do procesu nebyli zahrnuti, by pak mohli působit jako škůdci v mírovém procesu.
3. Musí existovat domácí a mezinárodní podpora pro vyjednávání a následnou implementaci mírových smluv⁴⁴.

Vyjednávání představuje nejdůležitější nástroj mírového procesu. Může být využito nejen při mírovém řešení sporů, ale také k odstraňování hospodářských a jiných sankcí a dosažení příměří a mírových smluv. Stává se tak doprovodným nástrojem většiny paecemakingových akcí a to nejen v případě OSN. Mezi další mírové nástroje patří v souladu s možnými mandáty pozorovatelská činnost, podpora logistice a asistence při zprostředkování humanitární pomoci, vyšetřování okolností vzniku konfliktů, arbitráž, či podpora jiné organizaci nebo mediátorovi.

Vyjednávací proces není jednoduchý. Po již zmíněné přípravné fázi na prvotní vstup do konfliktu následuje dlouhodobý komplikovaný proces, který se všemožnými

⁴³ DARBY, J. / MacGINTY, R.: *Současné budování míru: konfliktů, násilí a mírový proces*,. New York:Palgrave Macmillan, 2003, s. 24, ISBN: 1403901392

⁴⁴ DARBY, J. / MacGINTY, R.: *Současné budování míru: konfliktů, násilí a mírový proces*,. New York:Palgrave Macmillan, 2003, s. 51, ISBN: 1403901392

cestami snaží o zlepšení vztahů mezi bojujícími stranami a pokouší se dovést obě strany ke kompromisu. Často se může stát, že některý ze zúčastněných jednání blokuje, porušuje příměří, nebo v konečném důsledku nedodrží, k čemu se dříve při vyjednávání zavázal. Proto je velmi důležité, aby mediátor volil správné metody a dokázal návrhy správně načasovat⁴⁵. Máme čtyři fáze vyjednávání:

1. přípravné rozhovory (pre-talks) jsou počáteční fází, kdy se strany konfliktu, případně mediátor, snaží nalézt společnou řeč a přesvědčit se o tom, že vyjednávání je lepší než pokračování v bojích.
2. Tajná jednání (secret talks) slouží především ke zjištění zájmů další strany. Utajovaná mohou být kvůli pochybné legitimitě jedné ze stran, případně kvůli dalším aktérům, kteří jednu ze stran podporují a nepřáli by si taková jednání⁴⁶.
3. Mnohostranné rozhovory (multilateral talks) jsou formálním pokračovatelem předchozí fáze, kterých se účastní všechny strany konfliktu a jsou při nich představeny požadavky zúčastněných stran. Jedná se asi o nejdelší část procesu vyjednávání., jejímž cílem je dosáhnout kompromisního řešení přijatelného pro všechny zúčastněné strany.
4. Urovnání konfliktu (settlement) je optimální východisko mnohostranných rozhovorů. Ne vždy je však politické shody dosaženo. Nicméně za urovnání se v podstatě považuje i stav, kdy sice nedošlo k dohodě, ale existuje pouze malá pravděpodobnost, že by i nadále pokračoval ozbrojený konflikt⁴⁷

3.2.2. CÍLE MISÍ

Obecným cílem peacemakingových misí, ať už OSN či jiných aktérů, je přiměnění zúčastněných sporných stran k vyjednávání (viz kapitola 3.2.1.), jehož výsledkem by mělo být uzavření míru pomocí mírové smlouvy. Jedním z důvodů pro ozbrojené konflikty může být neshoda ohledně teritoria nebo vlády, které se objevují v mezinárodních konfliktech tak i ve v těch vnitrostátních. Mimochodem od 90. let

⁴⁵ GAI, Y. *Contemporary Peacemaking: Conflict, Violence and Peace Processes*. New York: Palgrave MacMillan, 2003, s. 87, ISBN: 978-0-74564973-3

⁴⁶ Co se veřejnosti týče, ta je v pozdějším stádiu vyrozuměna o tom, že takové rozhovory probíhají, ale nemá žádné povědomí o jejich obsahu. Ne vždy však tajná jednání musí být součástí procesu.

⁴⁷ DARBY, J. *Vedení mírových procesů*. New York: Palgrave MacMillan, 2000, s. 108, ISBN: 0312231989

přibývá problémů náboženského či etnického charakteru, nebo spory o přírodní zdroje jako například nerostné suroviny, které stále častěji vedou k vnitrostátním konfliktům. OSN je v otázkách peacemakingu zastíněn kanceláří generálního tajemníka OSN. Existuje šest základních typů peacemakingových mandátů a každý má dospět k jinému cíli. Což je ovšem dosti nereálné, proto se stává, že jedna mise může změnit buď podstatu, nebo nabýt další kategorie mandátů:

1. Pozorovatelský mandát, zde je OSN pouze v roli pozorovatele, který může zvýšit Legitimitu vyjednávání a spíše získává informace pro případ, že by se mandát v budoucnu změnil.
2. Podpůrná role, kdy OSN slouží jako podpora například při logistice, případně zabezpečuje humanitární organizace, přičemž může také tajně vyjednávat separátně se stranami konfliktu, aby se situace někam posunula.
3. Vyšetřovací mandát, zde jedinec či skupina vyšetřuje okolnosti, kvůli kterým daný spor vznikl.
4. Vyjednávání je tím nejdůležitějším mandátem. Na rozdíl od předchozích je OSN
5. Vyjednávání je tím nejdůležitějším mandátem. Na rozdíl od předchozích je OSN zapojena do řešení konfliktu a mediátorovým úkolem je dovést strany ke kompromisu a dohodě.
6. Další možností je arbitráž, kdy nominovaná skupina rozhoduje o řešení problému, kdy nominovaná skupina rozhoduje o řešení problému, které bývá závazné.

O povaze mandátu se rozhoduje na několika úrovních. Jednak mandát musí být mírový a řídit se obsahem kapitoly VI Charty OSN a je tedy v podstatě na stranách konfliktu, jakou míru účasti OSN na konfliktu zvolí. Dalším faktorem je pak důvěra v hlavního peacemakera, čím větší je, tím obsáhlejší může mandát být. Poslední je pak důležitost hlavního mediátora, pokud není z řad OSN, musí se OSN zaměřit na to, jak nejlépe ho podpořit⁴⁸.

⁴⁸ UNITED NATIONS . *Peacebuilding Commission*. [online]. Dostupná z www: <http://www.un.org/en/peacebuilding/mandate.shtml>

4. OD VZNIKU AŽ PO ROZPAD A VYTVÁŘENÍ NEZÁVISLOSTI JUGOSLÁVIE

4.1. ROZPAD

Roku 1918 se sjednotilo Srbsko (včetně dnešní Makedonie) a Černá Hora, což byly státy, které bojovaly v I. Světové válce se „Státem Slovinců, Chorvatů a Srbů“, zformovaných krátce před tím z jihoslovanských oblastí (Slovinské země, Chorvatsko, Dalmácie, Bosna a Hercegovina, dnešní Vojvodina) poraženého Rakouska-Uherska. Tím vznikl nový stát, který nesl jméno Království Srbů, Chorvatů a Slovinců. Roku 1929 bylo toto království přejmenováno na Jugoslávii.

Monarchie byla roku 1945 nahrazena Federativní lidovou republikou Jugoslávie. Roku 1992 byla republika rekonstituována pouze ze Srbska a Černé hory, a tento zbytkový stát byl v roce 2003 přejmenován na „Státní společenství Srbska a Černé Hory.“⁴⁹

Dne 21. února 1974 byla přijata nová ústava, jejímž smyslem bylo udržet stabilitu a jednotu přenesením řady kompetencí, včetně policie a částečně i obran, na republiky a autonomní oblasti v květnu 1980 osmaosmdesátiletý prezident Tito zemřel. Pravomoci hlavy státu převzalo osmičlenné prezidium s jedním zástupcem každé republiky a autonomní oblasti a každoročně rotující funkcí federálního prezidenta. Avšak toto idealistické uspořádání se ukázalo jako velice nepraktické.

V září 1986 zveřejnila Srbská akademie věd a umění anonymní memorandum poukazující na údajné pronásledování Srbů na Kosovu ze strany albánské většiny a na ohrožení srbského obyvatelstva v Chorvatsku znovu se probouzejícím chorvatským nacionalismem. Na jaře 1987 seznal Slobodan Milošević, který stál v čele svazu komunistů Srbska, že svých politických ambicí by těžko dosáhl v rámci stávající Jugoslávie. Příležitost k jejich naplnění proto spatřoval ve vytvoření takové Jugoslávie, kde by Srbové představovali výraznou majoritu. I kdyby měla Jugoslávie přijít o Slovinsko, Chorvatsko a Makedonii, doufal, že v jejích hranicích udrží chorvatské okresy se srbskou většinou. Chorvaté odtud měli být vyhnáni a nahrazeni chorvatskými Srby. Milošević rovněž počítal, že v jugoslávských hranicích zůstane z velké části I

⁴⁹ THOMAS N. A MUKULAN K. *Válka v Jugoslávii: Slovinsko a Chorvatsko 1991-1995*, Praha, Grada Publishing, 2009, s. 3, ISBN: 978-80-247-2876-6

Bosna a Hercegovina. Podobně plánoval vyhnáním kosovských Albánců obnovit srbskou majoritu na Kosovu. V březnu 1989 byla zrušena autonomie Kosova a Vojvodiny a obě provincie postaveny pod přímou kontrolu Srbska. Milošević zvolený v květnu 1989 prezidentem Srbska, upevnil svou moc v Srbsku, Černé Hoře, Vojvodině a na Kosovu. Ambice Slovinska a Chorvatska po větší decentralizaci a demokracii překrucoval Milošević jako úmysl Jugoslávii zcela opustit. Ve Slovinsku i Chorvatsku se konaly svobodné volby. Prvním nekomunistickým prezidentem Slovinska byl roku 1990 zvolen vůdce koalice DEMOS Milan Kulan a téhož roku se vůdce nacionalistické Franjo Turkman stal prezidentem Chorvatska.

Vztahy mezi Srbskem a Černou Horou ovládanými Miloševićem na jedné straně a Slovinské a Chorvatské na straně druhé se překotně zhoršovaly. Slovinsko rozhodlo koncem roku 1990 plebiscitem o úplné nezávislosti na Jugoslávii. V únoru roku 1991 deklarovala Srbská národní rada, reprezentující srbskou menšinu v Chorvatsku, nezávislost na Chorvatsku a své setrvání v Miloševićově Jugoslávii. Na jaře 1991 prohlásil Milošević, že Srbsko se nebude nadále řídit federálními direktivami a že „s Jugoslávií je konec“. Nakonec v červnu 1991, vyhlásily Slovinsko a Chorvatsko formálně nezávislost a dva dny později byly proti separatistickým republikám mobilizovány jednotky Jugoslávské lidové armády⁵⁰.

4.1.1. BOSNA A HERCEGOVINA

Válka v Bosně a Hercegovině trvala téměř čtyři roky a to od 1. listopadu 1991 do uzavření příměří dne 12. října 1995. V podstatě se jednalo o brutální občanskou válku, ale angažovanost Chorvatska zbytku Jugoslávie z ní učinila mezinárodní konflikt. To také vedlo k intervenci OSN a NATO.

Organizace spojených národů přijala pět opatření ve víře, že dosáhne zmírnění důsledků války. V září 1991 uvalila embargo na dovoz zbraní pro všechny jugoslávské republiky. V září 1992 byla do bosensko-muslimských a bosensko-chorvatských oblastí vyslána vojska UNPROFOR (Organizace spojených národů pro ochranu Force)⁵¹. V listopadu 1992 byla nařízena kontrola hranic, aby se zabránilo chorvatské a jugoslávské intervenci a v květnu 1993 došlo k vytvoření tzv. „bezpečných míst“ (safe

⁵⁰ THOMAS N. A MUKULAN K. Válka v Jugoslávii: Slovinsko a Chorvatsko 1991-1995, Praha, Grada Publishing, 2009, s. 5-6, ISBN: 978-80-247-2876-6

⁵¹ UNPROFOR – první mírová síla Spojených národů v Chorvatsku a Bosně a v Hercegovině během jugoslávských válek.

areas), mezi něž patřily Sarajevo, Bihác, Goražde, Srebrenica, Tuzla a Žepa, která se tak ocitly pod ochranou vojáků UNPROFOR.

V období od září 1991 do listopadu 1993 došlo k pěti neúspěšným pokusům vyjedna mír. Po sprostředkování Spojenými státy americkými vznikla 31. května 1994 muslimsko-chorvatská Federace Bosny a Hercegoviny (51% území), po podpisu Daytonské dohody⁵² pak ještě republika Srbská (49% území). Srpna 1995 začalo NATO s leteckými útoky na pozice VRS (Vojska Republiky Srbské), aby donutilo představitele Republiky srbské zasednout k jednacímu stolu. Zastavení palby bylo dohodnuto v prosinci 1995.

Až do roku 1995 šlo o poměrně statický válečný konflikt, kdy se tři armády bránily, konsolidovali pozice, a pokud to šlo, tak se snažily rozšiřovat své dosavadní území. Často se při tom uchýlovaly k násilným evakuacím a dokonce k vyvražďování „nepřátelských“ menšin, tzv. „etnickým čistkám“⁵³.

Dne 14. prosince 1995 ukončil podpis Daytonské dohody válku v Bosně. Bosna zůstala zachována jako jednotný stát, ale uvnitř byla rozdělena zhruba podle příměří z 12. října 1995 na dvě entity:

1. bosensko-chorvatskou Federaci s hlavním městem Sarajevem s deseti muslimskými, Chorvatskými a smíšenými kantony v severozápadní, jihozápadní, centrální a východní Bosně

2. západní Hercegovina- a Republiku srbskou také s hlavním městem Sarajevem, ta byla složena ze sedmi oblastí a 63 okresů v západní, severní a východní Bosně a východní Hercegovině.

Bosna zůstala pod ochranou OSN, jejímž cílem se stalo ustanovení nezávislé republiky se spojenými vojenskými a policejními silami. Zpočátku zde udržovali pořádek jednotky NATO IFOR⁵⁴ ve velikosti 54 000 mužů rozdělené do multinárodních

⁵² Daytonská dohoda byla rámcová smlouva pro mír v Bosně a Hercegovině, známá jako Daytonská smlouva, která ukončila konflikt v Bosně a Hercegovině. Mírová smlouva řešila aktuální otázky, které tížily hluboce obyvatelstvo Bosny a Hercegoviny, tedy nejen podmínky národního usmíření, ale hlavně poválečné uspořádání a politické rozdělení moci.

⁵³ THOMAS N. A MUKULAN K. Válka v Jugoslávii: Bosna, Kosovo a Makedonie 1992-2001, Praha, Grada Publishing, 2008, s. 22-23, ISBN: 978-80-247-2375-4

⁵⁴ Účelem operace IFOR bylo na základě Všeobecné rámcové dohody o míru v Bosně a Hercegovině, resp. vynutit dodržování vojenských ujednání smlouvy.

divizí (od konce roku 2002 do brigád). 2. prosince 2004 se nakonec ujaly kontroly oblasti jednotky Evropské unie EUFOR⁵⁵ v počtu 2000 mužů, rozčleněných do tří skupin: Sever, Severozápad a Jihovýchod⁵⁶.

4.1.2. KOSOVO

Dne 10. června 1999 se Kosovo, z formálně právního hlediska stále součást Srbska, ocitlo pod správou Prozatímní správy Kosova Spojených národů. V jejím čele stál guvernér (správce), jehož úkolem bylo zajistit mír, demokracii, stabilitu a samosprávu předtím, než bude Kosovo navraceno Srbsku. K dispozici měl původně 48 000, později 17 000 příslušníků s centrálou v Prištině, rozmístěných v pěti později ve čtyřech sektorech. Dne 26. října 1999 Spojené národy vytvořily vlastní policejní sbory se 4500 členy v národních uniformách a v roce 2004 k tomu ještě vznikla Kosovská policejní služba. Jejich příslušníci byli rozděleni mezí zmíněných pět správních regionů.

Dne 21. září 1999 se UÇK (Kosovská osvobozenecká armáda) formálně rozešla. Kosovské ochranné sbory byly zformovány jako navenek striktně civilní obranná organizace s cílem pomáhat při přírodních katastrofách. Tyto sbory, u nichž se předpokládalo, že budou složeny ze 4500 Albánců a 500 příslušníků menšin (ve skutečnosti se téměř nikdo z nich z jejich řad nepřihlásil) a že budou rozděleny do regionálních oddílů podle správních sektorů. Cílem šéfa TMK (Kosovské ochranné sbory), kterým byl Agim Ceku, i politického vůdce Ibrahima Rugovy, jenž byl zvolen prezidentem ve svobodných volbách konaných v březnu 2002, byla nezávislost Kosova⁵⁷.

4.1.3. MAKEDONIE

Dne 8. září 1991 získala Makedonie, třebaže etnicky nejvíce smíšený balkánský stát, jedinečnou „sametovou cestou“ nezávislost a bez jakéhokoli krveprolití se oddělila od Jugoslávie. V obavách, že bude země zatažena do ozbrojených konfliktů, požádala

⁵⁵ Evropská unie převzala odpovědnost za mírovou mnohonárodní operaci na území Bosny a Hercegoviny od sil NATO dne 2. prosince 2004.

⁵⁶ THOMAS N. A MUKULAN K. Válka v Jugoslávii: Bosna, Kosovo a Makedonie 1992-2001, Praha, Grada Publishing, 2008, s. 30-31, ISBN: 978-80-247-2375-4

⁵⁷ THOMAS N. A MUKULAN K. Válka v Jugoslávii: Bosna, Kosovo a Makedonie 1992-2001, Praha, Grada Publishing, 2008, s. 51-52, ISBN: 978-80-247-2375-4

vláda v prosinci 1992 UNPROFOR o pomoc při vytvoření vlastního velení ozbrojených sil. Od března 1999 kolem 360 000 kosovských Albánců uprchlo do severozápadní Makedonie, čímž se podíl místní albánské populace zhruba zdvojnásobil. V Makedonii tak vznikl krizový stav. Toho využívala UÇK a podněcovala napětí mezi makedonskými Slovany a albánskými komunitami⁵⁸.

4.1.4. SLOVINSKO

Již roku 1988 se formuje nekomunistická opozice, nejprve ve Slovinsku – nejprve Rolnický svaz, v létě 1988 Výbor na obranu lidských práv, jenž organizuje mítinky demokraticky smýšlejících občanů, situace do určité míry připomíná dění v Maďarsku. Nový posun nastává v lednu 1989 – Svaz komunistů Slovinska (Zveza komunistov Slovenije, ZKS) pod vedením proreformně laděného Milana Kučana⁵⁹ odmítá svou vedoucí úlohu ve společnosti, hned nato vznikají nekomunistické politické strany, z nichž nejvýznamnější je Slovinský demokratický svaz (Slovenska demokratčina zveza, SDZ), který založil politolog Dimitrij Rupel⁶⁰. Později (léto 1989) vzniká Sociálně demokratická strana Slovinska (Socijaldemokraska stranka Slovenije, SDS), jejímž předsedou se stal Jože Pučnik⁶¹ a řada dalších politických stran. Konečně v 27. září 1989 schválil republikový parlament zrušení vedoucí úlohy SKJ/ZKS ve společnosti (byla zakotvena v článku X. Ústavy SR Slovinska ze dne 28. února 1974) a tím i konstitucionálně umožnil politický pluralismus, dále zrušil preferenční postavení kolektivního (socialistického) vlastnictví a tím zrovnoprávnil veškeré formy vlastnictví a přijal listinu základních občanských a politických práv jako součást Ústavy Slovinska. Na jaro 1990 byly vypsané volby do slovinského národního shromáždění za účasti i nově vzniklých politických stran, k tomu byl přijat nový volební zákon. Nakonec vzniklo hlavní opoziční uskupení DEMOS (Demokraska opozicija Slovenije)

⁵⁸ THOMAS N. A MUKULAN K. *Válka v Jugoslávii: Bosna, Kosovo a Makedonie 1992-2001*, Praha, Grada Publishing, 2008, s. 52-53, ISBN: 978-80-247-2375-4

⁵⁹ Milan Kučan (nar. 1941), 1986-1990 v čele Svazu komunistů Slovinska, 1990 zvolen předsedou Předsednictva Socialistické republiky Slovinsko, 1990-2002 prezidentem Slovinska, zvolen celkem třikrát (1990,1992,1997). V roce 2004 založil s jinými představiteli své generace postjugoslávských politiků Forum 21, zabývající se tranzicí postjugoslávských států.

⁶⁰ Dimitrij Rupel (nar. 1946), studoval politologii a sociologii ve Slovinsku, Spojeném Království, Kanadě a USA, v 80. letech vydával ve Slovinsku polodisidentský alternativní časopis Nova Regina (Nový časopis) pro diskusi o demokratických reformách, šestkrát ministrem zahraničních věcí Slovinska, primátor Ljublaně, velvyslanec v USA, předseda OBSE na rok 2005, dodnes politicky činný, nyní opět jako ministr zahraničních věcí.

⁶¹ Jože Pučnik (1932-2003), vystudoval filozofii ve Slovinsku a SRN, transformoval Sociálnědemokratický svaz (Socijaldemokraska zveza) na Sociálnědemokratickou stranu (Socijaldemokraska stranka), jejímž byl prvním předsedou do 1993.

Demokratická opozice Slovinska, jež sdružovalo několik opozičních stran napříč politickým spektrem od křesťanských demokratů po nekomunistickou levicí – konkrétně to byly již jmenované Slovinský demokratický svaz SDZ, Sociálnědemokratický svaz Slovinska SDZS, déle pak Slovinští křesťanští demokraté SKD (Slovenski krščanski demokrati), Slovinský rolnický svaz SKZ (Slovenska kmečka zveza), Slovinská živnostenská strana SOS (Slovenska obrtniška stranka) a Strana Zelených ZS (Zeleni Slovenije)⁶².

4.1.5. CHORVATSKO

Celkem podobně se vývoj nejprve ubíral i v sousedním Chorvatsku. Byly zde však určité významné odchylky – „*V Chorvatsku, na rozdíl od sousedního Slovinska, nemělo demokratizační hnutí tak širokou intelektuální a kulturní základnu a profilovalo se později a od počátku rovněž výrazně nacionalističtěji.*“⁶³. Oproti Slovinsku však mělo Chorvatsko jeden problém, o kterém se ale nedalo koncem 80. let předpokládat, jak klíčový bude, a to významnou srbskou menšinu v tzv. Krajině, tj. historických srbských oblastech. Svaz komunistů Chorvatska (SKH) si udržel moc po celý rok 1989. Nejprve měl ambice (např. pod vlivem proreformních představitelů Stipe Mesiće a Ivicy Račana) iniciovat důležité společenské přeměny. To bylo patrné na IX. sjezdu SKH ve dnech 11. – 13. prosince 1989. Sjezd se ve svých závěrečných vyjádřeních vyslovil pro zrušení trestu smrti, osvobození všech politických vězňů, zastavení politických procesů, pro systém více politických stran a pro vypsání svobodných voleb. Tato vůle sjezdu SKH našla své vyjádření i ústavně, SKH navrhla přijetí novely SR Chorvatsko, v níž se SKH vzdá své vedoucí úlohy ve společnosti a bude umožněna činnost dalších politických subjektů. Takováto novela byla přijata 11. ledna 1990⁶⁴. V průběhu roku 1990 upadala autorita SKH a namísto ní nastupoval vliv nekomunistických uskupení, v první řadě Chorvatského demokratického společenství (Hrvatska demokratska zajednica, HDZ),

⁶² WINCZOREK, P. *Konstytucja Republiki Slowenii*. Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1994, s. 134, ISBN 83-7059-136-1

⁶³ HLOUŠEK V. *Stranický systém Chorvatska – nedokončená transformace* in : Strmiska, Maxmilián (ed.), *Postkomunistické stranické soustavy a politická pluralita*, Mezinárodní politologický ústav, Brno 1999, s. 106, ISBN 80-210-2218-3

⁶⁴ Fakticky byl legalizován již jsoící stav, protože první politické strany vznikaly již na jaře 1989 a byly tolerovány. Nejvýznamnější z nich bylo Sdružení pro jugoslávskou demokratickou iniciativu (Udruženije za jugoslavensku demokratsku inicijativu, UJDI). Tyto politické subjekty z roku 1989 se však v roce 1990 nedokázaly prosadit vůči HDZ.

oficiálně založeného ve dnech 24.-25. února 1990, v čele s Franjem Tujmanem⁶⁵. Na rozdíl od nově vzniklých slovinských stran v HDZ převažovala kromě výrazně antikomunistické také nacionalistická a obecně populistická rétorika. HDZ se stalo všelidovým hnutím, zastřešujícím více politických proudů se společným antikomunistickým a nacionalistickým (resp. i katolickým) jmenovatelem, chorvatskou variantou tzv. movement-party, resp. Forumpartei⁶⁶. V Chorvatsku vznikly i jiné strany, jejich vliv byl však ve srovnání s HDZ okrajový. Byla to Chorvatská sociálně-liberální strana (Hrvatska socijalno-liberalna stranka, HSLS), kterou založil Slavko Goldstein a později ji vedl Dražen Budiša. Dalšími byly Chorvatská demokratická strana, Sociálně demokratická strana Chorvatska, představitelé Chorvatského jara v čele se Savkou Dabčević-Kučarovou založili Chorvatskou lidovou stranu. Nově vzniklé demokratické strany založily 1. března 1990 Koalici národního porozumění (Koalicija narodnog sporazuma)⁶⁷.

4.1.6. ČERNÁ HORA

Nejklidněji se situace vyvíjela v Černé Hoře. Naprostá většina obyvatelstva byla projugoslávská a byla ochotna setrvat ve federaci i za předpokladu vystoupení některých republik z Jugoslávie, resp. zůstat ve federaci se Srbskem (a případnými jinými zájemci) i za situace, že by některé republiky vyhlásili samostatnost a transformovaly svůj vztah k Jugoslávii na bázi konfederace. Ostatně, prvně uvedená varianta se nejevila na jaře 1990 příliš reálná. SKCG se transformoval na Demokratickou stranu socialistů Černé Hory (Demokratska partija socialista Crne Gore, DPS). Předsedou strany se stal Momir Bulatović, jedním z podpředsedů Milo Djukanović, významní aktéři pozdějšího procesu rozpadu třetí Jugoslávie (2003-2006).

⁶⁵ Franjo Tujman (1922-1999), účastník 2. světové války jako partyzán, nejprve komunistou a ve svých 38 letech nejmladším jugoslávským generálem. V roce 1971 v souvislosti s Chorvatským jarem odsouzen na 2 roky odnětí svobody, od té doby disidentem, příklon k chorvatskému nacionalismu, i když nikoli vysloveně ustašovského typu. Autorem několika dějinně-filozofických knih, např. *Velike ideje i mali narodi* (Veliké ideje a malé národy) a *Bespuća povijesne zbiljnosti* (Bezvýchodnost dějinné skutečnosti). Od roku 1991 až do své smrti 1999 prvním prezidentem Chorvatska.

⁶⁶ Tak o HDZ soudí např. Vít Hloušek v cit. díle.

⁶⁷ HLOUŠEK V. *Stranický systém Chorvatska – nedokončená transformace* in : Strmiska, Maxmilián (ed.), *Postkomunistické stranické soustavy a politická pluralita, Mezinárodní politologický ústav, Brno 1999, s. 107, ISBN 80-210-2218-3*

4.1.7. SRBSKO

Jinudy se ubíral vývoj v ostatních republikách. V Srbsku převládaly pocity ohrožení existence srbského národa v Jugoslávii⁶⁸. Disidenti jsou především disidenty pro „propagaci nacionalismu“, např. právníci a asistenti bělehradské univerzity Vojislav Koštunica a Kosta Čavoški⁶⁹ nebo básník Gojko Djogo⁷⁰ a především částečně v disentu jeden z největších srbských poválečných prozaiků Dobrica Čosić⁷¹. Pokračuje především napětí na Kosovu, jež je se zájmem sledováno v Srbsku, roku 1986 je výrazně zasaženo do autonomních práv Kosova omezením autonomie, Kosovo bylo podřízeno bezprostřední srbské kontrole. Nové politické strany vznikají v lednu 1990. Nejprve ve Vojvodině Srbská národní obnova (Srbska narodna obnova), v březnu 1990 transformovaná na Srbské hnutí obrody (Srpski pokret obnove), v jeho čele byli Vuk Drašković⁷² a zpočátku i Vojislav Šešelj. Srbské hnutí obnovy bylo výrazně antikomunistické a nacionalistické, do značné míry srbská obdoba chorvatského HDZ. Dále již koncem roku 1989 vznikla Demokratická strana, strana občanského typu, centristická, v čele byli Vojislav Koštunica, Kosta Čavoški a Gojko Djogo a i jiní významní umírnění představitelé srbského intelektuálního a kulturního života (Dragoljub Mićunović, Desimir Tošić aj.) Záhy po založení se prosazoval do té doby neznámý Zoran Djindjić, taktéž disident ze studentského hnutí⁷³. Protože Demokratická strana byla konglomerátem heterogenních politických proudů (v tom byla blízká československému Občanskému fóru nebo Verejnosti proti násiliu), záhy se z ní vydělovaly nové politické strany – Srbská liberální strana (liberálně a občansky orientovaná) Kosty Čavoškiho, Demokratická strana Srbska (občansky orientovaná, ale více směřem k nacionalismu) Vojislava Koštunicy, Demokratické centrum Dragoljuba Mićunoviće (příliš se neprosadilo). Důležité specifikum Srbska bylo, jak se transformoval vládnoucí Svaz komunistů Srbska. Na rozdíl od situace ve Slovinsku

⁶⁸ Např. již zmiňované Memorandum prohlásilo postavení Srbů na Kosovu za „otázku života a smrti srbského národa“. Cit. dle Kol. autorů, Dějiny Srbska, str. 515. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004, ISBN 80-7106

⁶⁹ Za vydání knihy Stranický pluralismus nebo monismus (1983), politologické studie analyzující poválečnou eliminaci nekomunistických stran v Jugoslávii, museli opustit univerzitu.

⁷⁰ Za básnickou sbírku Vunena vremena (Vlněná léta) 1981, údajně hanobící Titovu památku, odsouzen na 2 roky odnětí svobody.

⁷¹ Za dlouhodobé a soustavné propagování srbského národa ve svých knihách, pro svou proslulost bezprostředně nepronásledován, ale do pol. 80. let „persona non grata“ jugoslávské literatury.

⁷² Vuk Drašković (nar. 1946), v 80. let znám jako spisovatel románů z doby 2. světové války, v nichž líčí utrpení srbského národa, do určité míry ve stopách Dobricy Čosiće, disident. Od poč. 90. let hlavním srbským nacionalistou (z přesvědčení, nikoli účelově jako Milošević), zastávce obnovy srbské monarchie.

⁷³ Za organizování nepovolených studentských aktivit, bylo mu znemožněno dokončit studia v Jugoslávii, promoval v SRN. Nejprve ovlivněn anarchismem 70. let (Cohn-Bendit, Dutschke apod.)

nebo Chorvatsku, kde místní SK ztrácely v průběhu roku 1990 moc ve prospěch nově vzniklých politických subjektů, což bylo potvrzeno v prvních pluralitních volbách, v Srbsku se Svaz komunistů Srbska spojil se Socialistickým svazem pracujících Srbska pod jménem Socialistická strana Srbska (Socialistička partija Srbije, SPS). Prvním předsedou byl zvolen Slobodan Milošević. Socialistická strana Srbska se vyslovila pro kontrolovaný přechod k tržní ekonomice, celkově dlouhodobější a postupnější přechod k tržnímu systému a zachování národněosvobozeneckých tradic, nyní již bez Tita. Socialistickou stranu Srbska podpořily mnohé významné osobnosti včetně mnohých disidentů, např. filozof Mihajlo Marković a zejména Dobrica Čosić. Komunisté a zastánci autentického titoismu založili koncem roku 1990 Svaz komunistů – Hnutí za Jugoslávii. Zde se významně angažovala Miloševićova manželka Mirjana (Mira) Markovićová, dále ministr obrany generál Veljko Kadijević a jeho předchůdce admirál Branko Mamula, náčelník generálního štábu generál Blagoje Adžić a jiní vysoce postavení představitelé JLA (Jugoslávské lidové armády). Konečně se koncem roku 1990 formovala i uskupení národnostních menšin, např. Demokratické společenství Maďarů Vojvodiny Andráse Agostona, Svaz vojvodinských Maďarů nebo muslimská (muslimů ze Sandžaku, blízká bosenská stejnojmenné straně Aliji Izetbegoviće) Strana demokratické akce Sulejmana Ugljanina. Měly jen lokální charakter a velice omezený vliv⁷⁴.

4.2. VYTVÁŘENÍ NEZÁVISLOSTI 1991 -1992

4.2.1. SLOVINSKO

8. dubna 1990 se ve Slovinsku uskutečnily první pluralitní volby od roku 1945 (následovaly pluralitní volby v dalších republikách, viz níže). DEMOS získala 54% odevzdaných hlasů. Svaz komunistů Slovinska – Strana demokratické přeměny (Zveza komunistov Slovenije – Stranka demokratične preнове, ZKS-SDP) získal 17% hlasů, Liberálně-demokratická strana (Liberalno-demokratska stranka, LDS) vzniklá transformací ze Svazu socialistické mládeže Slovinska (Zveza socialistične mladine Slovenije, ZSMS) 15% hlasů a Socialistická strana Slovinska (Socialistična stranka Slovenije, SSS), vzniklá transformací ze Socialistického svazu pracujících

⁷⁴ PELIKÁN, J., HAVLÍKOVÁ, L., CHROBÁK, T., RYCHLÍK, T., TEJCHMAN, J., VOJTĚCHIVSKÝ, O. *Dějiny Srbska*. Praha, Lidové noviny, 2005, s. 12, ISBN 75-2870-55-2

(Socialistčina zveza delovnega ljudstva, SZDL) 5% hlasů. Nová vláda tedy byla sestavena výlučně ze zástupců DEMOSu, předsedou vlády se stal Lojze Peterle, předseda Slovinských křesťanských demokratů SKD, strany, která v rámci DEMOSu získala nejvíc 13 hlasů. Hlavní ministerstva obsadili členové Slovinského demokratického svazu SDZ – Dimitrij Rupel ministerstvo zahraničních věcí, Janez Janša ministerstvo obrany, Igor Bavčar ministerstvo vnitra a Rajko Pirnat ministerstvo spravedlnosti. Předsedou Národního shromáždění se stal taktéž člen SDZ France Bučar. Nové Národní shromáždění přijalo 2. července 1990 Deklaraci o suverenitě Republiky Slovinsko, Slovinsko se podle ní stalo suverénním státem, Ústava Slovinska a slovinské zákony měly přednost před Ústavou a zákony federace. V září nová vláda prohlásila, že Slovinsko může nadále zůstat součástí Jugoslávie, přemění-li se z federace na konfederaci. Zároveň bylo vyhlášeno referendum o nezávislosti Slovinska, stanovené na 23. prosince 1990. Účast voličů se blížila 100%, z 88,2% hlasů se slovinští voliči vyslovili pro nezávislost Republiky Slovinsko. Počátkem ledna 1991 uložilo Národní shromáždění vládě, aby sjednala novou, adekvátní formu vztahů s federací a ostatními republikami⁷⁵. Konečně Národní shromáždění dne 25. června 1991 přijalo Deklaraci o nezávislosti Republiky Slovinska. V ní se Republika Slovinsko prohlašuje suverénním a nezávislým státem ve smyslu mezinárodního práva, jež chce spolupracovat s ostatními evropskými státy a účastnit se na mezinárodním dění (vstupu do OSN a dalších mezinárodních organizací), zavazuje se respektovat lidská, občanská, politická, hospodářská, sociální a kulturní práva svých občanů a práva menšin, jmenovitě italské a maďarské. Dále chce spolupracovat co nejširěji s ostatními bývalými jugoslávskými republikami, jmenovitě Chorvatskem, které (poněvadž ve stejný den také vyhlásilo svou deklaraci nezávislosti) uznává za nezávislý stát, přiznává práva všech jugoslávských republik na vystoupení z federace, uznává zvláštní práva Albánců na Kosovu a chce spolupracovat při pokojném ukončení existence jugoslávské federace, k čemuž Národní shromáždění zvolí dvanáctičlennou delegaci, jež projedná ukončení členství Republiky Slovinsko v SFRJ a vyřeší sporné otázky a problémy. Slovinský prezident Milan Kulan vyhlášení deklarace doprovodil slovy: *Vážení občané Republiky Slovinska, dnes je dovoleno snít, zítra je nový den*“ Jugoslávské orgány nesouhlasily s jednostranným vystoupením Slovinska z federace a v noci z 26. na 27. červen 1991 překročila Jugoslávská lidová armáda slovinské hranice. Tím začala tzv. desetidenní válka, jež nic

⁷⁵Přehled vládních koalic, počtu mandátů a volební účasti po vzniku samostatného Slovinska. Ministrstvo za javno upravo RS. [online]. Dostupné z www.: <http://volitve.gov.si/index.html>.

nevyřešila, nově vzniklá slovinská Teritoriální obrana Republiky Slovinska pod přímým velením ministra obrany Janeze Janšy odrazila JLA a uhájila tak nezávislost Slovinska. 7. července 1991 desetidenní válka skončila, v ten den se konala Brionská schůzka mezi zástupci Slovinska, Chorvatska, SFRJ a Evropské unie⁷⁶. Slovinsko (obdobně i Chorvatsko) se zavázaly k tříměsíčnímu odkladu nezávislosti, ve stejné době JLA opustila teritorium Slovinska. Nová, pozdější dohoda mezi Slovinskem a SFRJ již nebyla uzavřena, Slovinsko tak prohlásilo, že SFRJ se rozpadla a 8. října 1991 vyhlásilo definitivně nezávislost. 23. prosince 1991 požádala Republika Slovinsko (a společně s ní i Chorvatsko, Bosna a Hercegovina a Makedonie) ES o uznání nezávislosti. Srbsko a Černá Hora tak odmítly učinit s poukazem na to, že jejich nezávislost již uznal Berlínský kongres roku 1878 a že jsou nadále součástí Jugoslávie, taktéž dlouhodobě mezinárodně uznaného státu. ES oznámila, že posoudí, do jaké míry jsou tyto žádosti oprávněné a své rozhodnutí sdělí do 15. ledna 1992. Přezkoumáním žádostí ES pověřila zvláštní komisi, vedenou Robertem Badinterem, diplomatem z Francie. Tzv. Badinterova komise konstatovala, že požadavky pro mezinárodní⁷⁷ uznání splňují jen Slovinsko a Makedonie. Naopak Chorvatsko a Bosna a Hercegovina nevyhověly⁷⁸. Přes toto rozhodnutí ES doporučilo, aby členské státy uznaly nezávislost Slovinska a Chorvatska⁷⁹ v dosavadních hranicích. Na základě tohoto doporučení uznala tehdejší „dvanáctka“ Republiku Slovinsko 15. ledna 1992⁸⁰.

4.2.2. CHORVATSKO

V Chorvatsku se první pluralitní volby konaly 22.-23. dubna 1990. Volebí zákon byl novelizovaný volební zákon z roku 1974, volilo se do třech komor, tj. společné práce, obcí a společensko-politické komory. Nově však bylo zavedeno, že kandidovat může kdokoli, kdo sežene pro svou kandidaturu stanovený počet podpisů – 200 do

⁷⁶ EU tuto smlouvu zaštitila. Za EU se jednání na ostrově Brioni účastnili Jacques Poos, Hans van den Broek a Gianni de Michelis. Smlouva se nejčastěji nazývá jako tzv. Brionská deklarace.

⁷⁷ Hlavními požadavky byl přechod k demokratickému státnímu zřízení, vůle lidu republiky k oddělení, hranice takové, jaké měla republiky v rámci Jugoslávie podle mezinárodněprávního pravidla *uti possidentis*.

⁷⁸ Chorvatsko z toho důvodu, že chorvatská vláda neovládala efektivně celé území státu (viz níže) a Bosna a Hercegovina z toho důvodu, že nebylo zřejmé, zda si nezávislost přeje rozhodující část obyvatel (viz níže).

⁷⁹ Pro uznání nezávislosti Chorvatska se nekompromisně postavilo SRN, výrazně podpořené též Rakouskem a Svatou Stolicí. Naopak uznání nezávislosti Makedonie nekompromisně zablokovalo Řecko (viz níže).

⁸⁰ BREZOVŠEK, MARJAN, HAČEK, MIRO, ZVER, MILAN, *Democratic praxis in Slovenia*, překl. Aleš Čeněk, Plzeň, 2007, s. 87, ISBN 80-7380-016-1

komory společné práce, 400 do komory obcí a 500 do komory společensko-politické. Nově byla také zavedena tzv. volební jednotka (izborna jedinica), což byl volební obvod, v němž se volil jeden poslanec. Volby probíhaly jako většinové, druhé kolo v těch volebních jednotkách, kde by nebyl v prvním kole zvolen poslanec, bylo stanoveno na 7. května 1990. Voleb se zúčastnilo celkem 33 politických stran a 16 volebních koalic. Chorvatské demokratické společenství získalo 42% hlasů, obsadilo ale 205 z celkových 356 mandátů v Národním shromáždění (z toho 160 v komoře společné práce, 116 v komoře obcí a 80 v komoře společensko-politické). Svaz komunistů Chorvatska-Strana demokratických přeměn (Savez komunista Hrvatske-Stranka demokratskih promjena, SKH-SDP) Ivicy Račana v koalici se Socialistickou stranou Chorvatska získala 35,3% hlasů a 107 mandátů. Ostatní mandáty, tj. celkem 44, získala Koalice národního porozumění, sdružujících deset stran, včetně Chorvatské selské strany HSS Nikoly Novakoviće a liberálních stran, v čele se Savkou Dabčević-Kučarovou a Mika Tripaly.

Mezinárodního uznání se Chorvatsku dostalo, společně se Slovinskem, 15. ledna 1992. Na rozdíl od Slovinska, jež se hned po svém uznání stalo standardní tranziční zemí oblasti střední, východní a jihovýchodní Evropy, chorvatská vláda v Záhřebu zdaleka nekontrolovala celé území Republiky Chorvatsko. Srbská autonomní oblast SAO již 19. prosince 1991 (na podnět z Bělehradu) se transformovala v Republiku Srbskou Krajinu (RSK). Také z Chorvatska odcházející JLA (podle příměří, jež vypracoval Cyrus Vance v prosinci 1991) odevzdala svou výzbroj jednotkám, jež se v SAO, resp. RKS formovaly. I když Republika Srbská Krajina nebyla uznána žádným státem (ani pozdější tzv. třetí Jugoslávií), byla významným mezinárodněpolitickým i vnitropolitickým problémem Chorvatska.

Dlužno říci, že Chorvatsko bylo celkem úspěšné při získávání mezinárodního veřejného mínění, mnohem úspěšnější než Srbsko, resp. Svazová republika Jugoslávie. Podle zjednodušeného mediálního obrazu proti sobě stály Chorvatsko a Srbsko, nový svět, otevřený demokracii, reformám a Evropě a starý svět, do sebe uzavřený, orientující se na Rusko, Tudjman proti Miloševićovi. Toto byl ale jen nesprávný mediální obraz, Tudjmanovo Chorvatsko rozhodně nebylo plně demokratickým státem, spíše jen státem s demokratickou fasádou, stejně tak, jako demokratickým státem nebylo Miloševićovo Srbsko, resp. SRJ, aniž by bylo státem komunistickým, resp. totalitárním. Tudjman byl na vrcholu popularity i sil, 9. května 1992 Sabor schválil nový volební zákon, jímž se

v Chorvatsku zaváděla přímá volba prezidenta republiky, s mandátem na dobu pěti let, podmínkou ke kandidatuře bylo získání 10.000 podpisů občanů⁸¹.

4.2.3. BOSNA A HERCEGOVINA

Ve stejné době se konaly i první pluralitní volby v Bosně a Hercegovině. I zde byla situace obdobná ostatním republikám, komunistická ideologie zklamala, jako ideální náhrada za ni se zdál být nacionalismus a politicky pak národně orientované strany. Lze tvrdit, že komunismus jako určitá kolektivistická ideologie byla mechanicky nahrazena jinou kolektivistickou teorií. Hlavními politickými stranami byly strany formované na národním principu – muslimská Strana demokratické akce SDA, Srbská demokratická strana SDS BiH a Chorvatské demokratické společenství HDZ BiH. Kupodivu, tyto tři strany, jež zanedlouho politicky zaštiťovaly tři zneprátelené národy Bosny a Hercegoviny, uzavřely předvolební dohodu o vzájemné podpoře ve volební kampani, tato vzájemná podpora byla namířena hlavně vůči tzv. celobosenským stranám, stranám formovaným na teritoriálním principu a to Svazu komunistů Bosny a Hercegoviny – Sociálně demokratické straně SK BiH – SDP a bosenskému Svazu reformních sil Jugoslávie SRSJ posledního jugoslávského federálního premiéra Ante Markoviće. V této dohodě se dále také jednalo o rozdělení moci – předsedou Předsednictva Bosny a Hercegoviny se měl stát Muslim (jako zástupce nejpočetnějšího bosenského národa), předsedou parlamentu (Skupštiny) se měl stát Srb a předsedou vlády Chorvat. Po volbách byla dodržena předvolební dohoda o rozdělení moci – předsedou Předsednictva se tak stal Alija Izetbegović, předsedou Skupštiny Srb Momčilo Krajišnik a předsedou vlády Chorvat Jure Pelivan. I ostatní významné funkce si mezi sebou rozdělily SDA, SDS BiH a HDZ BiH.

V zemi, v níž se rychle stala určující nacionalistická ideologie, však tato dohoda a její plnění nemohly mít dlouhého trvání. Příslušníci odlišného národa neposlouchali příslušníka z jiného národa ve své funkci, od nejvyšších funkcí směrem dolů. Např. ministerstva, obsazená ne – Muslimy, neposlouchala Předsednictvo, vedené Muslimem Izetbegovićem. Významná byla schůzka prezidentů Chorvatska a Srbska, Franja

⁸¹RYCHLÍK, J., PERENČEVIČ, M. *Dějiny Chorvatska*, Praha:Lidové noviny, 2007, s.373-375, ISBN 80-7106-885-3.

Tudjmana a Slobodana Miloševiče ve vojvodinském Karadjordjevu⁸² 25. března 1991. Tato schůzka byla neoficiální a tajná, ani jeden z nich o podrobnostech schůzky do své smrti nepromluvil, přesto se na veřejnost v hrubých rysech dostalo, o čem oba státníci rokovali. Bosna a Hercegovina měla být rozdělena mezi Chorvatsko a Srbsko, přibližně na etnickém principu, bez zohlednění Muslimů. Jak se o celé věci vyjádřil „státník“ Franjo Tudjman a jaké měl názory na státnost Bosny a Hercegoviny, je pro nastávající bosenskou krizi a válku symptomatické : *„Existuje možnost dosáhnout dohody... Je mnohem komplikovanější bránit se před nebezpečím narůstající nenávisti a nesnášenlivosti, než odstranit důvody onoho napětí a soupeření. To se může uskutečnit tím, že se umožní naplnit nacionální cíle Srbska. Tím přestanou důvody k jeho expanzi. Zároveň by se také k Chorvatsku připojila jeho území, neboť současný chorvatský „rohlik“ je nepřirozený... Je v chorvatském zájmu, aby se ten problém vyřešil co možná nepřirozenějším způsobem. Přitom by mohla zůstat část zemičky Bosny⁸³, kde by měli Muslimové většinu. Ta Bosna by potom mohla být tampónem mezi Chorvatskem a Srbskem. Tím by současně přestal existovat i koloniální výtvar Bosna a Hercegovina.“*⁸⁴

⁸⁴. Začínalo být patrné, že existence republiky Bosna a Hercegovina je a do budoucna bude ohrožena. 3. června 1991 tak předseda Předsednictva Bosny a Hercegoviny Sliha Izetbegovič a jeho makedonský kolega Kiro Gligorov, navrhli na schůzce šestice nejvyšších představitelů jednotlivých republik (tj. tři prezidentů a tři předsedů předsednictev), konaném v Stojčevcu u Sarajeva Platformu o budoucím jugoslávském společenství, inovovaný návrh na přeměnu Jugoslávie ve volnější federaci, resp. konfederaci (alespoň pro některé republiky, tedy kombinaci federace a konfederace). Podle tohoto plánu měly mít Slovinsko a Chorvatsko konfederativní status, ostatní republiky by byly ve federaci, v níž by měli posílené postavení, navenek by však všech šest republik vystupovalo jako společné státní společenství, jeden stát ve smyslu mezinárodního práva. Toto společné státní společenství by mělo společnou zahraniční politiku, obranu, měnu a složitý, na vzájemné kooperaci založený hospodářský systém. S plánem sice nejprve souhlasilo všech šest republik, ale záhy jeho podporu opustily Slovinsko a Chorvatsko (jež už nezadržitelně směřovaly k nezávislosti), tak i Srbsko a Černá Hora (jež se blížily dohodě o nové federaci, tzv. třetí Jugoslávii). Pro jakési

⁸² Druhou, doplňující schůzkou, byla schůzka v Tikvešu 15. dubna 1991.

⁸³ Tím naráží (ironicky) na termín ve spise byzantského císaře a topografa Konstantina VII. Porfyrogeneta „horion Bosona“, u Tudjmana v chorvatském originále „Zemljice Bosna“.

⁸⁴ HLADKÝ L. *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. Mezinárodní politologický ústav, Brno, 2005, str. 255, ISBN 80-210-3674-5,.

zachování druhé Jugoslávie tak byly jen právě Bosna a Hercegovina a Makedonie. Návrh nebyl realizován, byl to v podstatě poslední pokus o záchranu druhé Jugoslávie.

Situace v Bosně a Hercegovině se během jara a léta dramatovala, očekávalo se, zde nepřeskočí bouře začínajících ozbrojených konfliktů z Chorvatska do Bosny a Hercegoviny. První incidenty (zabití dvou Muslimů za dodnes nevyjasněných okolností v obci Kravice při bosensko-srbské hranici) vypukly v září. Přesto Izetbegović prohlašoval, že „toto není naše válka“. Nový představitel SDS BiH Radovan Karadžić⁸⁵ navrhoval regionalizaci, resp. kantonizaci Bosny a Hercegoviny na národnostním principu. Tuto myšlenku podpořili i představitelé HDZ BiH, Izetbegović s ní nesouhlasil. Izetbegović si uvědomoval, že postavení Bosny a Hercegoviny bude v případě rozpadu Jugoslávie neudržitelné, přičemž v Jugoslávii musí být zachovány národy, žijící v Bosně a Hercegovině, tj. jak Srbové, tak Chorvati. Přitom Chorvatsko se již vydalo cestou nezávislosti. 14. října 1991 byly bosenskohercegovskou Skupštinou přijaty dva dokumenty – Memorandum (dopis o záměrech) a Platformu o statutu Bosny a Hercegoviny uvnitř budoucího jugoslávského společenství. V nich se Bosna a Hercegovina odvolává na své právo jakožto suverénní republiky rozhodovat o svém dalším politickém a státoprávním směřování (včetně ústavních dodatků z června 1990). Konkrétně se v nich tvrdí, že „*vzhledem k národnostní skladbě svého obyvatelstva nemůže Bosna a Hercegovina v budoucnu přijmout žádné jiné ústavní řešení jugoslávského společenství, ve kterém by zároveň nebylo zastoupeno jak Srbsko, tak také Chorvatsko*“⁸⁶. Dále se odvolává na ústavní principy Ústavy SFRJ rovnoprávnosti jednotlivých republik a jejich územní integrity. Oba dokumenty přinášely návrh, velice podobný návrhu britského diplomata lorda Petera Carringtona o vzniku volného Svazu jihoslovanských republik, s kterým Izetbegović plně souhlasil. Preferovaným řešením byla nějaká forma zachování Jugoslávie, alespoň se společnou zahraniční politikou, obranou a společným hospodářským systémem. Pro případ, že by se nějaké takovéto společenství nepodařilo uzavřít, byla zde poprvé zmíněna možnost nezávislosti Bosny a Hercegoviny.

Reakcí Srbů na přijetí zmíněných dokumentů bylo ustavení Skupštiny srbského národa v Bosně a Hercegovině 25. října 1991. Za jedinou možnost prohlásila tato

⁸⁵ KARADŽIČ R. (nar. 1945), původním povoláním psychiatr, nejvyšší představitel (prezident) Republiky srbské v Bosně a Hercegovině a i později jejího vedení a vedení SDS BiH, obžalován z válečných zločinů.

⁸⁶ HLADKÝ L. *Bosenská otázka v 19. a 20. století*, Mezinárodní politologický ústav, Brno, 2005, str. 260, ISBN 80-210-3674-5,.

Skupština zachování Jugoslávie. Namísto možnosti zachování Jugoslávie nebo nějaké její obdoby však uvedený krok znamenal konec unitární Bosny a Hercegoviny a vytvoření paralelních center moci v Bosně a Hercegovině. Tím byla v podstatě vyloučena možnost setrvání Bosny a Hercegoviny v Jugoslávii.

29. října 1991 SDA navrhla konání referenda o nezávislosti Bosny a Hercegoviny, obdobného referendům ve Slovinsku a Chorvatsku a nejnověji i Makedonii. Narazila však na prudký odpor Srbů. Bosenští Srbové měli vlastní referendum o setrvání Bosny a Hercegoviny v Jugoslávii ve dnech 9. - 11. listopadu 1991. Naprostá většina bosenských Srbů se v něm vyslovila pro setrvání ve svazku s Jugoslávií. 12. listopadu 1991 SDS BiH deklarovala záměr vytvoření republiky bosenských Srbů – Republiky Srbské v Bosně a Hercegovině a její přeměnu na samostatnou republiku v rámci jugoslávské federace, případně její připojení k Srbsku.

Podobná situace nedlouho nato vznikla i u bosenských Chorvatů. 18. listopadu 1991 bylo rozhodnuto o vytvoření Chorvatského společenství Herceg-Bosna. Byla prohlášena představiteli HDZ Mate Bobanem a Darijem Kordićem jako zvláštní politická, kulturní a hospodářská jednotka v teritoriu Bosny a Hercegoviny⁸⁷. Počátkem roku 1992 ovládl také Mate Boban vedení HDZ BiH, namísto umírněného Stjepana Kljuiće.

Po uznání nezávislosti Slovinska a Chorvatska mezinárodním společenstvím 15. ledna 1991 se Bosna a Hercegovina připravovala na vyhlášení nezávislosti. Podle představitelů mezinárodního společenství mělo být o nezávislosti uspořádáno celobosenské referendum, to však bylo ve skutečnosti vyloučeno. Ve dnech 13. – 27. února 1992 se uskutečnila nejprve v Sarajevu a následně v Lisabonu a Bruselu pod patronací Evropských společenství konference o budoucím vnitřním uspořádání Bosny a Hercegoviny. SDA na ní hájila unitární stát, SDS BiH byla pro kanonizaci na národnostním principu, HDZ BiH pro decentralizaci republiky na národnostním základě. Výsledkem jednání byl tzv. Cutilheirův plán (podle portugalského ministra zahraničních věcí José Cutilheira). Cutilheirův plán předpokládal, že Bosna a Hercegovina zůstane v dosavadních hranicích s tím, že se zde do budoucna vytvoří kantony založené na kombinaci národního a ekonomicko-funkčního kritéria. Celkem měly mít budoucí muslimské a chorvatské kantony 56,28% území a srbské kantony

⁸⁷ Za tzv. Republiku Herceg-Bosna se prohlásila až 28. srpna 1993. Prvním prezidentem byl Mate Boban, již před prohlášením republiky 1991-1993, druhým a posledním Krešimir Zubak 1993-1994.

43,72% území. Ani jediné národní společenství Bosny a Hercegoviny nakonec nebylo s plánem spokojeno, Cutilheirův plán také nakonec nebyl podepsán. Později byl označen za velkou chybu Západu v přístupu k Bosně a Hercegovině, protože Západ jím přistoupil na možnost rozdělení Bosny a Hercegoviny na národním principu, což do té doby bylo považováno za nemožné a bylo hlášáno jen politickými radikály. To již nyní neplatilo. Po Cutilheirově plánu bylo několik dalších pokusů dohodnout rozdělení Bosny a Hercegoviny na národní principy, všechny však ztroskotaly.

Konečně ve dnech 29. února – 1. března se v Bosně a Hercegovině uskutečnilo referendum o nezávislosti Bosny a Hercegoviny. Otázkou v referendu bylo: „Jste pro suverénní a nezávislou Bosnu a Hercegovinu jako stát rovnoprávných občanů, národů – Muslimů, Srbů, Chorvatů a příslušníků dalších národností, které v ní žijí?“ Pro nezávislost se vyslovilo 63,4% oprávněných voličů, v naprosté většině Muslimů a Chorvatů, Srbové referendum bojkotovali s poukazem na to, že oni se již rozhodli ve svém referendu konaném v listopadu 1991.

3. března 1992 Předsednictvo Bosny a Hercegoviny oznámilo, že většina obyvatel si přeje „státní samostatnost“, tj. nezávislost Socialistické republiky Bosny a Hercegoviny. Srbové se začali bouřit⁸⁸ a v Sarajevu se objevili barikády. Jako podmínku normalizace situace si Srbové kladli nevyhlášení nezávislosti, to jim Předsednictvo přislíbilo. 27. března 1992 přijala Skupština srbského národa v Bosně a Hercegovině Ústavu Republiky srbské v Bosně a Hercegovině, což byl opět krok k secesi Republiky srbské od Bosny a Hercegoviny. Počátkem dubna 1992 začaly i první rozsáhlejší vojenské srážky mezi jednotlivými bosenskými národy, včetně účasti JLA (Bosanski Brod, Goražde, Mostar, Neum).

7. dubna 1992 oznámily orgány Evropských společenství⁸⁹, že uznávají Bosnu a Hercegovinu v jejích stávajících hranicích. Uvedený akt měl chránit Bosnu a Hercegovinu před akcemi JLA z pohledu mezinárodního práva. Téhož dne, jako reakci na mezinárodní uznání nezávislosti Bosny a Hercegoviny, vyhlásili bosenští Srbové v Banja Luce nezávislost Republiky srbské⁹⁰. Den nato (8. března 1992) vyhlásilo

⁸⁸ Kromě výsledků referenda zde sehrál svou roli incident, kdy byl nedaleko Sarajeva neznámým pachatelem zastřelen Srb Nikola Gardović, účastník se svatby.

⁸⁹ Okamžitě nato také USA. Zájem USA na uznání Bosny a Hercegoviny byl veliký, jestliže Slovinsko a Chorvatsko vděčí za uznání nezávislosti hlavně politice SRN, pak Bosna a Hercegovina hlavně politice USA. V USA si uvědomili, že nemá význam udržovat již zmenšenou Jugoslávii a že nejlepším prostředkem na omezení a brzké ukončení konfliktů bude uznání bývalých republik jako nezávislých států.

⁹⁰ Pod názvem Republika srbská v Bosně a Hercegovině, od 12. srpna 1992 jen Republika srbská.

Předsednictvo nově nezávislé Bony a Hercegoviny v zemi válečný stav. Začala tříletá válka v Bosně a Hercegovině.

4.2.4. SRBSKO A ČERNÁ HORA

Srbsko přijalo jako první z jugoslávských republik novou Ústavu, a to již 28. září 1990. Srbsko je v ní definováno jako demokratický stát, založený na svobodě, právech člověka a občanů a na vládě zákona, jako suverénní, integrální a jednotný stát, čímž pokračuje stav, připravený ústavními dodatky k srbské Ústavě ze dne 23. února 1989, jimiž se výrazně omezila autonomie autonomních oblastí Kosova a Vojvodiny. Zůstala zachována jen podstatně omezená autonomie, autonomní oblasti ztratily postavení fakticky totožné s postavením republik ve federaci, navíc autonomní oblast Kosovo se vrátilo k původnímu pojmenování Kosovo a Metohije, k veliké nelibosti kosovských Albánců. Ústava výrazně posílila pravomoci prezidenta republiky na úkor parlamentu (Skupštiny). První pluralitní volby se konaly v 23. prosince 1990 (tj. ve stejný den jako referendum o budoucí nezávislosti ve Slovinsku), přesvědčivě v nich s 46% odevzdaných hlasů vyhrála Socialistická strana Srbska Slobodana Miloševiće. Poněvadž nový volební systém podle nové Ústavy byl většinový, obdržela Miloševićova strana 194 mandátů. Ve volbách prezidenta republiky obdržel Slobodan Milošević 65% odevzdaných hlasů a stal se tak prezidentem Srbska, jeho hlavním protikandidátem byl Vuk Drašković, získal však jen 16% odevzdaných hlasů.

V Srbsku měl situaci již plně pod kontrolou Slobodan Milošević a jeho Socialistická strana Srbska. JLA, řízená z Bělehradu a ve své většině projugoslávská, za nové situace prosrbská⁹¹, nyní se JLA angažovala ve válce v Chorvatsku a Bosně a Hercegovině. V samotném Srbsku byl klid. Po dohodě mezi srbskou a černohorskou politickou reprezentací byla 27. dubna 1992 ustavena Svazová republika Jugoslávie (SRJ), tvořená Republikou Srbsko a Republikou Černá Hora. Podle Ústavy měly výslovně možnost připojit se ke Svazové republice Jugoslávii i srbská území v Chorvatsku a Bosně a Hercegovině. Svazová republika Jugoslávie byla prohlášena za

⁹¹ Většina vyšších důstojníků JLA byli po celou dobu trvání druhé Jugoslávie Srbové. Mezi Srby a ostatními národy byl výrazný nepoměr.

legálního nástupce SFRJ. Jednalo se tedy o dvoučlennou federaci, s federálním parlamentem (Skupštinou), federálním prezidentem a federální vládou⁹².

4.2.5. MAKEDONIE

Pro Západ a střední Evropu, jež s napětím sledovaly vývoj ve Slovinsku a zvláště pak bouřlivý vývoj v Chorvatsku a Bosně a Hercegovině, zůstávala Makedonie stranou zájmu⁹³. O nezávislé směřování Makedonie usilovalo především Hnutí všemakedonské akce (MAAK, Dviženje za semakedonska akcija). 2. srpna 1990 MAAK na svém shromáždění v klášteře Sv. Prokopa Pščínského přijalo plán nezávislé Makedonie. První pluralitní volby v Makedonii se konaly 11. listopadu 1990. Podle nového volebního zákona měl mít parlament (Národní shromáždění) 120 poslanců, volených podle většinového volebního systému se 7% uzavírací klauzulí. Pro případ nezvolení poslance za některý obvod se konalo 23. prosince 1990 druhé kolo voleb. Nejlepších volebních výsledků dosáhla MAAK v koalici s VMRO-DPMNE (Vnitřní makedonská revoluční organizace – Demokratická strana makedonské národní jednoty), Lidovou stranou, Demokratickým svazem a Stranou zemědělců pod názvem Všemakedonská národní demokratická fronta (Semakedonski nacionálem demokratski front, SNDF), 38 mandátů (pro VMRO-DPMNE). Druhou stranou byl Svaz komunistů Makedonie – Strana demokratických změn (SKM-PDP) Petara Goševa s 31 mandáty, následovala albánská Strana demokratické prosperity (PPD) se 17 mandáty, jugoslávský Svaz reformních sil, podporující federálního premiéra Ante Markoviće s 11 mandáty, albánská Demokratická lidová strana s pěti mandáty a Socialistická strana Makedonie se čtyřmi mandáty. Zbytek parlamentních křesel byl roztržštěn mezi marginální strany, tři mandáty získali nezávislí.

Nové Národní shromáždění mělo zahajující schůzi 8. ledna 1991. Předsedou Národního shromáždění se stal předseda jugoslávského Svazu reformních sil Stojan Andov. 25. ledna 1991 byla přijata deklarace suverenity. Federální zákony měly napříště platit jen, nebudou-li v rozporu se zákony republiky. Pro budoucí státopravní uspořádání si Makedonie vyhradila právo vyhlásit nezávislost, nedejde-li k dohodě o vzájemných vztazích republik v SFRJ. Zároveň byla deklarována potřeba nové Ústavy a zavedena funkce prezidenta republiky. Jím byl 27. ledna 1991 zvolen Kiro Gligorov.

⁹² TESARĚ, F. Ozbrojený konflikt na území Bosny a Hercegoviny: Etnické menšiny ve střední Evropě. Praha, G plus G, 1999, s. 255–332, ISBN: 79-8876-98-1

⁹³ Jediný členský stát ES, jež byl pochopitelnou výjimkou, bylo Řecko. V Řecku však nesledovaly dění v Makedonii se zvláštním pochopením, Řecko se stavělo za udržení Jugoslávie co nejvíce to bude možné.

16. dubna 1991 Národní shromáždění rozhodlo o přejmenování republiky ze Socialistické republiky Makedonie na Republiku Makedonii. Po odchodu Slovinska a Chorvatska z federace (25. června 1991) bylo postavení Makedonie v Jugoslávii nevýhodné, Jugoslávie získala výrazně srbský charakter. Hlavní makedonské politické síly se dohodly na možnosti vyhlášení nezávislé Makedonie. 6. srpna 1991 přijalo Národní shromáždění aklamací usnesení o vypsání referenda o dalším osudu Makedonie na 8. září 1991. Voliči se měli vyjádřit, zda jsou pro vznik suverénní a nezávislé Makedonie s právem vstoupit do příštího svazu suverénních států Jugoslávie. 95% oprávněných voličů hlasovalo pro nezávislou Makedonii. 17. listopadu 1991 přijalo Národní shromáždění novou Ústavu, jíž byla Republika Makedonie prohlášena za suverénní, nezávislý, demokratický a sociální stát. V Ústavě byla mj. garantována nedotknutelnost soukromého vlastnictví a svoboda podnikání a tržních vztahů, obsahovala katalog základních občanských a politických práv. Celkově šlo o standardní Ústavu, jaké přijímaly postjugoslávské republiky po svém osamostatnění. Ústava byla účinná ode dne 6. ledna 1992.

Faktické osamotnění pak probíhalo rychle a hlavně bez problémů pokojnou cestou. 19. prosince 1991 schválilo Národní shromáždění deklaraci, požadující mezinárodní uznání Republiky Makedonie jako nezávislého státu. 27. února 1992 byla dojednána dohoda se Svazovou republikou Jugoslávie o odchodu jugoslávských vojsk z Makedonie. 20. března 1992 převzala Makedonie kontrolu hranic s Albánií, Bulharskem a Řeckem. 26. dubna 1992 zavedla vlastní měnu a 28. května 1992 hraniční režim se Svazovou republikou Jugoslávie.

Komplikace nastaly s mezinárodním uznáním Makedonie. 2. prosince 1991 se prezident republiky Kiro Gligorov obrátil na vlády cizích států s žádostí o mezinárodní uznání Republiky Makedonie. Ač Badinterova komise doporučila uznání Makedonie, pro nesouhlasný postoj Řecka státy ES nakonec Makedonii neuznaly. Jako první uznalo Republiku Makedonii 15. ledna 1992 Bulharsko, následovalo (6. února 1992) Turecko a (12. února) Slovinsko a Chorvatsko. Řecko odmítalo uznání Makedonie z důvodu pojmenování nového státu, tj. Makedonie, s odůvodněním, že součástí Řecka je i provincie Makedonie, na níž by prý Republika Makedonie měla územní aspirace. Dále Řecko (podobně jako i Bulharsko) neuznávalo existenci svébytného makedonského národa, Řecko dále pobouřily nově zvolené státní symboly Republiky Makedonie, především vlajka, na níž bylo tzv. Virginské slunce, symbol řeckého vládce Alexandra

Makedonského. Státy mimo ES (včetně USA a Ruska) postupně uznávaly Makedonii bez ohledu na nesouhlas Řecka. Existující stav byl dlouhodobě nepřijatelný, mj. bylo požadováno, aby se Makedonie stala členem OSN, aby tím byla právně vázána sankcemi, vyhlášenými proti Svazové republice Jugoslávii. 3. února 1993 navrhla tzv. zprostředkovatelská skupina EU kompromis všem zúčastněným – uznání Makedonie pod dočasným názvem⁹⁴ Bývalá jugoslávská republika Makedonie. 7. dubna 1993 doporučila Rada bezpečnosti OSN, aby byla Makedonie pod uvedeným názvem přijata do OSN, což se skutečně o den později (8. dubna 1993) uskutečnilo. Dohody s Řeckem, po ústupcích ze strany Makedonie (hlavně ve věci makedonské vlajky, jež byla změněna) bylo dosaženo teprve 13. září 1995⁹⁵.

5. MÍROVÉ ROZHOVORY

5.1. MÍROVÁ KONFERENCE V RAMBOUILLET

Ve středu 27. ledna 1999 začaly Spojené státy (USA) na své spojence v NATO naléhat, aby tvrdým tlakem přiměli jugoslávského prezidenta Slobodana Miloševiče k ukončení bojů v jihosrbské provincii Kosovo. USA požadovalo, aby NATO dalo Bělehradu termín k zahájení jednání se vzbouřenci a na důkaz vážnosti svých slov jej podpořilo hrozbou leteckých útoků.

Dne 29. ledna 1999 prohlásila mezinárodní Kontaktní skupina pro bývalou Jugoslávii na svém zasedání v Londýně, že do týdne musejí začít mezi oběma stranami mírová jednání⁹⁶. Rozhovory o urovnání v Kosovu měly začít 6. února 1999 v zámku Rambouillet u Paříže a skončit nejpozději do dvou týdnů. Britský ministr zahraničí Robin Cook zdůraznil, že nejde „o přátelské pozvání. My jsme je předvolali.“⁹⁷ Kontaktní skupina, v čele s ministry zahraničních věcí jednotlivých zemí se shodla, že by první výsledky rozhovorů měly být známy do jednoho týdne a poté by měla Kontaktní skupina posoudit, zda ponechá stranám ještě další týden k jednání.

⁹⁴ Uvedený název má být používán až do definitivního vyřešení otázky názvu státu, což trvá dodnes (stav květen 2008).

⁹⁵ GLENNY, M. *Balkán 1804–1999. Nacionalismus, válka a velmocí*. Praha: BB Art, 2003, s. 135-137, ISBN: 890-0876-87-2

⁹⁶ SIMIĆ P. *Put u Rambuje. Kosovska kriza (1995–2000)*, NEA, Bělehrad, 2000 s. 194, ISBN: 8672-04027-9

⁹⁷ Kontaktní skupina dala oběma stranám v Kosovu ultimátum, *Právo*, 30. 1. 1999, s. 7.

Kosovská vláda souhlasila s vysláním svých zástupců na mírové rozhovory v Rambouillet. Spolu s Demokratickou ligou Kosova a opoziční stranou Demokratické fórum se mírové konference zúčastnili i zástupci UÇK, kteří se během jednání dostali do čela delegace kosovských Albánců a při rozhodování měli hlavní slovo. „Jednou ze základních otázek diskuse ve Francii bude sebeurčení Kosova. Pokud Srbové přijmou to, co předpokládá americký plán, totiž rozšířenou autonomii a lhůtu tří let pro sebeurčení, ponechá jim to dost času, aby pochopili, že tento problém nemohou vojensky vyřešit a že tu již nemají co dělat,“⁹⁸ prohlásil čtyři dny před zahájením jednání o Kosovu Vejmi Agani⁹⁹. Srbská vláda ve stejný den požádala o svolání mimořádného zasedání parlamentu, na kterém se mělo rozhodnout, zda se Bělehrad zúčastní rozhovorů o Kosovu na konferenci ve Francii¹⁰⁰.

Mezinárodní konference o konfliktu v Kosovu na zámku Rambouillet poblíž francouzské metropole byla zahájena podle původního plánu 6. února 1999. Zúčastnilo se jí 16 albánských a 13 srbských delegátů a ministři zahraničí Francie a Velké Británie Hubert Védrine a Robin Cook. Jednání byli také přítomni zástupci Evropské unie (EU), USA a Ruska Wolfgang Petritsch¹⁰¹, Christopher Hill¹⁰² a Boris Majorskij¹⁰³, kteří na konferenci působili jako zprostředkovatelé mezi oběma delegacemi, které jednaly nepřímo.

Během několika prvních dnů rozhovorů se jednání zastavila na některých předběžných podmínkách. Srbská delegace trvala na tom, aby obě strany nejdříve podepsaly základní principy obsažené v plánu vypracovaném Kontaktní skupinou, ale albánská strana na to nechtěla přistoupit¹⁰⁴. Místo toho navrhovala, aby bylo podepsáno příměří a okamžité rozmístění mezinárodních vojenských sil. To vyjednávači odmítli s tím, že teoreticky platí příměří sjednané 13. října 1998 americkým diplomatem R. Holbrookem a jugoslávským prezidentem S. Miloševićem. V souvislosti s vypršením ultimáta, které dala Kontaktní skupina do poledne 20. února 1999, začali Bělehrad

⁹⁸ UÇK se zúčastní jednání o Kosovu. Právo, 2. 2. 1999, s. 7.

⁹⁹ Fehmi Agani byl blízký spolupracovník umírněného vůdce kosovských Albánců Ibrahima Rugovy a hlavní vyjednávač za Demokratickou ligu Kosova.

¹⁰⁰ Jugoslávský vicepremiér Vuk Drašković odmítl možnost, že by se jednání zúčastnili i členové UÇK, kterou Srbové považují za teroristickou organizaci. UÇK se zúčastní jednání o Kosovu, Právo, 2. 2. 1999, s. 7.

¹⁰¹ Wolfgang Petritsch byl rakouský diplomat, v letech 1997–1999 působil na pozici rakouského velvyslance v Bělehradě.

¹⁰² Christopher Hill působil jako americký diplomat, v letech 1996–1999 byl americkým velvyslancem v Makedonii. V letech 1998–1999 zastával funkci zvláštního zmocněnce USA pro Kosovo.

¹⁰³ Boris Majorskij byl ruský zvláštní pověřenec pro mírová jednání.

¹⁰⁴ Tyto principy zaručovaly zejména neměnnost jugoslávských hranic, čímž však odmítaly nezávislost, za kterou dala UÇK a kterou podporovali i umírnění kosovští Albánci.

opouštět zahraniční diplomaté, kteří se obávali o svou bezpečnost. Letadla NATO už byla připravena na rozkaz k zahájení vzdušné operace proti Jugoslávii, k níž chtělo NATO přistoupit do 48 hodin, pokud by jednání zkrachovala¹⁰⁵. Den před koncem lhůty pro ukončení jednání však ani jedna ze stran nejevila náznak ke kompromisu. S. Milošević prohlásil: „Nedáme Kosovo ani za cenu bombardování.“ Kosovští Albánci zase odmítali přistoupit na požadavek, aby UÇK složila zbraně¹⁰⁶.

Dne 23. února 1999, těsně před vypršením ultimáta se srbská a kosovská delegace dohodly na poskytnutí „významné autonomie“ Kosovu. Srbové vyslovili souhlas, aby mělo Kosovo autonomii, jakou mělo do roku 1989. Delegace UÇK, která se chopila hlavní role v kosovskoalbánské delegaci, vyslovila souhlas s politickou dohodou s tím, že potřebuje ke zvážení a ke konzultacím se svými členy dva týdny. Politické ujednání o autonomii však podepsáno nebylo, protože na vojenské části dokumentu o mírovém řešení konfliktu v Kosovu se srbská a kosovská delegace zásadně neshodovaly. Hubert Védrine uvedl na adresu jednání v Rambouillet, že nebylo zakončeno podpisem žádného dokumentu. „Máme návrh dohody, odpověď obou stran, ale ne podpisy,“ dodal¹⁰⁷.

5.2. MÍROVÉ ROZHOVORY V PAŘÍŽI

Dne 15. března 1999 začaly v Paříži mírové rozhovory mezi kosovskými Albánci a Srby, na jejichž konci měla být podepsána mírová dohoda z Rambouillet¹⁰⁸. Generální tajemník NATO Javier Solana již před jejich začátkem prohlásil: „Mohu vám říci, že albánská strana v neděli nebo v pondělí dohodu podepíše.“¹⁰⁹ J. Solana také sdělil, že pokud dohodu nepřijmou pouze Srbové, aliance je odhodlána zaútočit proti nim svými letadly.

Tři dny po začátku mírových rozhovorů v Paříži zástupci kosovských Albánců jednostranně podepsali návrh mírové dohody o Kosovu. Srbská delegace nezměnila svůj

¹⁰⁵ Na základnách NATO bylo připraveno celkem 430 bojových a doprovodných letadel, včetně 260 amerických strojů. Čerpáno z Zahraniční diplomaté začali opouštět ohrožený Bělehrad, Právo, 20. 2. 1999, s. 7.

¹⁰⁶ Pleurat Sedjiu, činitel UÇK řekl, že přítomnost UÇK a její síla je jediný způsob, jak zajistit bezpečnost Albánců v Kosovu. Čerpáno z Zahraniční diplomaté začali opouštět ohrožený Bělehrad, Právo, 20. 2. 1999, s. 7.

¹⁰⁷ Srbové slíbili v Rambouillet Kosovu významnou autonomii, Právo, 24. 2. 1999, s. 1.

¹⁰⁸ název dohody zněl Prozatímní dohoda o míru a sebeurčení Kosova. Dohoda mohla být uzavřena jen jako celek, bez dalších námitek k jednotlivým bodům.

¹⁰⁹ Albánci jsou připraveni k dohodě, MFD, 15. 3. 1999, s. 1.

postoj k dohodě ani po naléhání Ruska, a tak byla konference do 24. března 1999 přerušena, aby Srbové získali delší čas na rozmyšlenou.

Poslední pokus o mírové vyřešení kosovské krize ztroskotal 23. března 1999, kdy S. Milošević odmítl podepsání mírové dohody a dodal: „Žádné řešení kosovského problému nebude nalezeno, pokud budou Srbsku vnucovány zájmy albánského separatistického hnutí.“¹¹⁰

O den později byla uskutečněna jednostranná hrozba Jugoslávii a začalo 78 dnů trvající bombardování této jihoslovanské země.

6. JEDNOTLIVÉ MISE OSN NA BALKÁNĚ

6.1. UNPROFOR

Mise UNPROFOR (UN Protection Force) byla největší balkánská mise OSN, od února 1992 do března 1995 v Bosně a Hercegovině, Federativní republice Jugoslávie (Srbsko a Černá Hora), Chorvatsku a Makedonii. Hlídala dodržování příměří, bezpečné oblasti, humanitární pomoc atd. Měla téměř 40 000 mužů včetně 990 vojáků AČR.

Zpočátku se sídlem v Chorvatsku jako přechodné opatření za účelem vytvoření podmínek pro mír a bezpečnost potřebné pro jednání o celkovém řešení jugoslávské krize. UNPROFOR mandát měl zajistit, že všechny tři "chráněné oblasti" (United Nations UNPAS) v Chorvatsku byly demilitarizované a že všechny osoby pobývající v nich byly chráněny. V průběhu roku 1992, byl UNPROFOR mandát rozšířen o monitorovací funkce v některých jiných oblastech Chorvatska ("růžové zóny"), k tomu, aby síla k ovládnutí vstupu civilistů do UNPA a vykonávat imigrační a celní funkcí na UNPA hranice na mezinárodních hranicích, a zahrnovat sledování demilitarizaci poloostrova Prevlaka a zajistit kontrolu nad přehradou Peruca, která se nachází v jednom z "růžové zóny". Kromě toho, UNPROFOR sledovat provádění dohodu o příměří podepsané chorvatské vlády a místní orgány Srbů v březnu 1994 po vzplanutí bojů 1993. V červnu 1992, jak je konflikt intenzivnější a rozšířil se do Bosny a Hercegoviny Hercegovina, UNPROFOR mandát a síla byla zvětšena (UNPROFOR II) s cílem zajistit bezpečnost a fungování letiště v Sarajevu, a dodávky humanitární pomoci do tohoto města a jeho okolí. V září 1992 byl UNPROFOR mandátu rozšířila,

¹¹⁰ Milošević odmítl poslední šanci, úder je neodvratný. MFD, 24. 3. 1999, s. 10.

aby mohla podporovat úsilí Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky k uskutečnění humanitární pomoci v celé Bosně a Hercegovině, a chránit konvoje vydaných civilních zajatců, pokud Mezinárodní výbor Červeného kříže o to požádá . Kromě toho skupina sledovala "bezletové zóny", který zakazuje veškeré vojenské lety v Bosně a Hercegovině a Organizace spojených národů "bezpečné oblasti" stanovené Radou bezpečnosti kolem pěti bosenských městech (Tuzla, Zepa, Goradze, Bihac a Srebrenica) a město Sarajevo. UNPROFOR byl oprávněn použít sílu v self-defencein odpovědi na útoky proti těmto oblastí, a koordinovat s Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO) využití airpower na podporu své činnosti.UNPROFOR také dohlížely na provádění dohodu o příměří podepsané v bosenské vlády a bosensko-chorvatské síly v únoru 1994. Kromě toho, UNPROFOR sledovat příměří vyjednané dohody mezi vládou a bosenských sil bosenských Srbů, která vstoupila v platnost dne 1. ledna 1995. V prosinci 1992 byla také nasazena UNPROFOR v bývalé jugoslávské republice Makedonii (UNPROFOR III), sledovat a hlásit jeho vývoj v pohraničních oblastech, které by mohly ohrozit důvěru a stabilitu v této republiky a ohrožovat jeho území. Dne 31. března 1995, Rada bezpečnosti rozhodla o restrukturalizaci UNPROFOR a nahradí ho tři samostatné, ale vzájemně propojené mírových operací (viz také UNPF , UNPROFOR (B) , UNCRO a UNPREDEP)¹¹¹

6.2. UNCRO

(UN Confidence Restoration Operation): Chorvatsko, od března 1995 do ledna 1996. Nahradila UNPROFOR a dohlížela na příměří mezi Chorvaty a chorvatskými Srby. Účastnilo se jí 7000 mužů, mezi nimi i část Čechů z UNPROFOR. ze dne 31. března 1995 nahradit UNPROFOR v Chorvatsku. Vojáci a pozorovatelé byli nasazeni v srbsko-řízené západní Slavonii, regionu Krajina a východní Slavonii. Pozorovatelé byli také umístěny na poloostrově Prevlaka. Nový mandát v ceně: (a) vykonává funkce předpokládá dohodu o příměří ze dne 29. března 1994, (b) usnadnění provádění hospodářské smlouvy ze dne 2. prosince 1994, (c) usnadnění provádění všech příslušných rezolucí Rady bezpečnosti (d) pomoc při řízení tým, že monitorování a podávání zpráv, křížení vojenského personálu, zařízení, spotřebního materiálu a zbraní,

¹¹¹ UN Missions, UNPROFOR, 1997, [online], Dostupná z WWW: <http://www.pkops.net/ops/unprofor.htm>

přes mezinárodní hranice mezi Chorvatskem a Bosnou a Hercegovinou a Chorvatskem a Svazové republiky Jugoslávie (Srbsko a Černá Hora) na hranicích přechody (e) usnadnit poskytování mezinárodní humanitární pomoci Bosně a Hercegovině přes území Chorvatska a (f) monitorování demilitarizace poloostrova Prevlaka. Bylo rozhodnuto, že UNCRO by měl být prozatímní opatření k vytvoření podmínek, které by usnadnily diplomatického řešení v souladu s územní celistvost Chorvatska a která by zaručila bezpečnost a práva všech komunit žijících v Chorvatsku. Chorvatsko je reintegrace v platnost západní Slavonie a regionu Krajina v květnu a srpnu 1995, účinně eliminuje potřebu vojsk OSN v těchto oblastech a jejich stažení bylo zahájeno. Vláda Chorvatska a chorvatského srbské vedení dohodli na vyřešení problému východní Slavonii jednáním. Spojených národů, rozhovorů pod záštitou uzavřené s podpisem základní smlouvy o regionu východní Slavonie a Baranja a západní Sirmium dne 12. listopadu. Dohoda podle mírové začlenění do Chorvatska tomto regionu, a vyzvala Radu bezpečnosti k vytvoření přechodné vlády, aby řídil, během přechodného období. Po vzniku Organizace spojených národů správy, byl mandát UNCRO ukončena dne 15. 01. 1996.

6.3. UNMIK

Další misí OSN byla UNMIK (UN Interim Administration Mission in Kosovo) Správa provincie Kosovo od června 1999 (po odchodu srbských vojsk). Řídila postupnou rekonstrukci oblasti a řešila spory mezi Srby a Albánci. Mise OSN UNMIK byla do zemí vyslána v červnu 1999. jejím úkolem bylo budovat a zajišťovat demokracii, dodržování lidských práv a svobod, předcházet nepokojům, které se objevují mezi Albánci a Srby. Účastní se jednání a snaží se strany přivést k ústupkům.

6.4. UNMIBH, UNMOP A UNPREDEP

Čeští vojenští pozorovatelé se účastnili také tří balkánských pozorovatelských misí OSN. První z nich byla UNMIBH (United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina), jejímž posláním byl dohled nad vývojem v Bosně a Hercegovině od prosince 1995 do prosince 2002. Celkem měla 2000 mužů, mezi nimiž bylo pět českých vojáků. Druhou misí byla UNMOP (United Nations Mission in Prevlaka), která od února 1996 do února 2002 dohlížela zejména na demilitarizaci chorvatského poloostrova Prevlaka. Jednotka UNMOP čítala 37 mužů, mezi nimiž byl jeden

pozorovatel z AČR. Třetí podobnou misí byla UNPREDEP (United Nations Preventive Deployment Force), jež nahradila síly UNPROFOR v Makedonii a dohlížela na stabilitu země od března 1995 do února 1999. Měla 1300 mužů včetně jednoho Čecha.¹¹²

6.5. UNTAES A UNPSG

Mise INTAES (UN Transitional Administration in Eastern Slavonia) Východní Slavonie a další „srbské“ části Chorvatska, od ledna 1996 do ledna 1998. Zajišťovala integraci území do Chorvatska. Měla 6000 mužů včetně české polní nemocnice.

Jednomyslné přijetí rezoluce 1145 (1997) dne 19. prosince 1997, Rada bezpečnosti se rozhodla vytvořit podpůrnou skupinu 180 civilních policejních monitorů pokračovat ve sledování výkonnosti policie chorvatského Podunají, zejména pokud jde o návratu vysídlených osob pro jednu devítiměsíční období od 16. ledna 1998. Podpůrná skupina měla pokračovat tento aspekt práce Organizace spojených národů prozatímní správy pro východní Slavonie a Baranja a západní Sirmium UNTAES. Mandát UNTAES uplynula dne 15. ledna 1998. Do té doby, UNTAES úspěšně splnila svůj hlavní cíl v rámci listopadu 1995 *základní* dohodě pro region odst. S/1995/27, příloha) a předchozích Daytonských dohod o bývalé Jugoslávii v míru opětovného začlenění tohoto regionu do Chorvatska ve stanovené lhůtě dvou let. V rámci základní dohodě dosažené na konci roku 1995, vlády Chorvatska a Svazové republiky Jugoslávii, a region je místní Srbové úřad, přijal plán na mírové reintegraci etnicky smíšené Podunají do Chorvatska. Dvouleté přechodné období skončilo dne 15. ledna 1998 s vypršením mandátu UNTAES.

UNPSG (UN Civilian Police Support Group): Oblastí Chorvatska s početnými srbskými menšinami, od ledna do října 1998. Navázala na UNTAES a tvořilo ji 114 civilních policistů s podpůrným personálem. 30. března Národnostní složení policie mění zástupce generálního tajemníka. Dne 30. března 1998 oznámila, že etnické složení policie v regionu se postupně měnilo. Chorvaté se tvořily 51 procent a Srbů na 45,8 procent a dalších etnických skupin na 3,2 procenta policie v regionu. Chcete-li zachovat poměr dohodnutý etnickou, UNPSG navrhl dvě možnosti: odeslání nové srbské důstojníky z jiných částí Chorvatska, nebo snížení počtu Chorvatů¹¹³.

¹¹² VISNGR, L. *Výbušný Balkán (3.): Rozpad Jugoslávii*, ATM, 2005, s. 36-41, ISBN: 706-9977-9-1

¹¹³ Croatia – Danube region.[online].Dostupná z www: <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/cropol.htm>

7. SHRNU TÍ A ZHODNOCENÍ INTERVENCE OSN

7.1. OBECNÉ ZHODNOCENÍ

Jakkoliv je bojeschopnost a finanční náklady důležitým faktorem úspěšnosti mise. Častou příčinou vzniklých problémů misí je nejasný, popřípadě nevhodný mandát, nemožnost uplatnit sílu, špatné ustanovení hierarchie velení a názorové střety v něm a další. Všechny tyto problémy peacekeepingu by zřejmě i při jeho outsourcingu nezmizeli, či nebyli zmenšeny a například v otázce velení spíše naopak. Argument o větší efektivitě se pak nezdá tak pádným bere-li se toto v úvahu. Z hlediska efektivity, však nelze nezmínit, že hlavní devízou je nízká politická citlivost států s jejich vyslání s porovnáním se státními silami. „Body bag effect“ zkrátka není tak silný, funguje-li vůbec. Tato vlastnost dává státům širší paletu možností jejich zahraniční a bezpečnostní politiky, tedy prosazovat jejich zájmy, které by se za obvyklých okolností nemohli sledovat. V oblasti peacekeepingu by to mohlo znamenat větší angažovanost v nebezpečných regionech.

I pokud by se ukázalo, že užívání SVS lze považovat za efektivní, bylo by chybou předpokládat, že OSN se bude řídit pouze otázkou efektivity. OSN stejně jako každá instituce inklinuje ke standardizovaným procesům, což radikálně odlišné outsourcingu peacekeepingu znesnadňuje. Dalším problémem spojeným s možností outsourcingu je negativní stigma, které je se SVS spojeno a nedostatek legitimacy pro jejich jednání, přičemž právě legitimita a souhlas zainteresovaných států je pro peacekeeping OSN klíčová. Právní vakuum, ve kterém SVS často operují, tomuto negativnímu pohledu na SVS jen napomáhá. 2006, . Naopak OSN má v tomto poměrně jasno, lze to demonstrovat postojem Kofiho Annana: „Svět ještě nemusí být připraven na privatizaci míru,“¹¹⁴ obdobně zamítavě se vyjadřoval i bývalý zástupce generálního tajemníka Jean-Marie Guéhenno, který se domníval, že vyslání SVS by deklarovalo nezáměr OSN o danou oblast . Přestože ještě v roce 2002 Annan sdělil Financial Times, že se zabývá možností outsourcingu, v roce 2004 dle vyjádření několika pracovníků DPKO to již není na agendě . Jestliže k tomu připočteme současný stav peacekeepingu, kdy počet vojáků dosahuje rekordních počtů, stejně jako finance vyhrazené pro peacekeeping

¹¹⁴ MANDEL, R. *Armies without States: The Privatisation of Security*, London, Lynne Rienner Publisher, 2002, s. 8, ISBN: 569532081

nejeví se možnost privatizace peacekeepingu příliš pravděpodobně. Problémy peacekeepingu¹¹⁵:

1. kritice je podrobován výběrový charakter peacekeepingových misí a „pokrytectví“ některých členských států
2. → podezřívány, že peacekeepingové operace využívají ke zvýšení vlastní prestiže a vlivu nebo zasahují pouze tam, kde mají své strategické zájmy
 - 2.2. některé země (Švédsko, Itálie, Nizozemí, USA) se aktivně účastní mírových misí a zároveň patří mezi největší dodavatele zbraní právě v oblastech, kde zasahují v rámci OSN
3. závažné deficity kolektivního managementu konfliktů:
 - 3.1. neexistence institucionálně zakotveného a koordinovaného systému včasného varování
 - 3.2. častý nedostatek finančních prostředků na mírové operace
 - 3.3. nízká informovanost a vzdělání příslušníků mírových misí
 - 3.4. slabý mandát, který neumožňuje adekvátní zásah
 - 3.5. diskutabilní efektivnost některých nástrojů (např. ekonomických sankcí)
 - 3.6. krátkodobé řešení konfliktů
 - 3.7. převládající reaktivní charakter operací
 - 3.8. nedostatečná spolupráce mezinárodních aktérů atd.

7.2. ZHODNOCENÍ INTERVENCE OSN V BÝVALÉ JUGOSLÁVII

Ideologie demokratizace v éře po studené válce stála na nutnosti oživení a změně euroatlantické spolupráce v rámci existujících organizačních struktur. Jugoslávská krize byla první situací, kdy bylo možno dosavadní teoretické návrhy nové mezinárodní akce vyzkoušet v praxi. Bezpečnostní operace na území bývalé Jugoslávie byly prvními bojovými akcemi jednotek NATO od jeho založení, stejně jako v případě

¹¹⁵ SINGER, P. Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry, London: Cornell University Press, 2003, s. 80, ISBN:876547781

Západoevropské unie. Jednotky OSN byly poprvé vyslány do Evropy a bosenská mise se stala nejdražší a nejrozsáhlejší operací v její historii¹¹⁶. Mezinárodní instituce dostaly příležitost metodou pokusů a omylů redefinovat své cíle, záměry a nástroje a přizpůsobit se realitě po skončení studené války -- boj proti tyranii komunismu, socialismu a jiné totalitě byl vyměněn za ochranu lidských práv a s nimi spojenou nutnost demokratizace v západním duchu, která jediná vede k humanismu a pluralismu a potlačí agresivní nacionalismus. V případě Jugoslávie byl rozsah mezinárodní administrativy tak široký, že význam demokratizace pro její vykonavatele nespočíval v jejích finálních důsledcích, ale ve formě a samotném procesu kooperace jednotlivých institucí.

NATO se vojensky angažovalo v Kosovu, aniž by jeho intervence byla ospravedlnitelná na základě obyčejového práva nebo na základě právních norem obsažených v Chartě OSN nebo na základě existenci práva na humanitární intervence či rezolucí Rady bezpečnosti OSN: byla porušena zásada zákazu použití vojenské síly, aniž by to spadalo pod výjimky vymezené Chartou OSN.

Humanitární intervence je jeden z argumentů těch, kdo zásah NATO v Kosovu podporují, ale humanitární intervence není žádnou výjimkou ze zakázaných činů v mezinárodním právu. Mezinárodní právo nezná žádný teoretický koncept jako „humanitární intervence“, který by ospravedlnil útoky podobné útoku NATO v Kosovu. To se může stát jen s mandátem Rady bezpečnosti OSN. Ve chvíli, kdy je Rada bezpečnosti neschopna jednohlasně se vyjádřit k určitému konfliktu, jak tomu bylo v případě Kosova, státy mohly maximálně přihlížet k hrubému porušování lidských práv kosovských Albánců. Proto si myslím, že je Kosovský zásah výzvou pro mezinárodní společnost, aby stávající úpravu mezinárodního práva zmodernizovala¹¹⁷.

Osobně se přikláním k argumentaci, která na zásah hledí z pozice legality a legitimacy. Za rozhodující pro jakékoli budoucí změny v mezinárodním právu považuji zásadní nepřekročení zákazu užití síly. Také možnost hlasování o užití síly ve fóru Valného Shromáždění tam, kde se předpokládá nesouhlas některých stálých členů Rady bezpečnosti, se mi jeví jako dobré řešení pro tak závažná rozhodnutí, jako je užití ozbrojené síly proti jinému státu. Tak by byla zachována idea rozhodování

¹¹⁶ V dubnu 1992 mise UNPROFOR čítala 8332 osob, z nichž 7975 bylo vojáků.

¹¹⁷ DAVID, V., SLADKÝ, P., ZBOŘIL, F. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha, Linde, 2004, s. 351-359, ISBN: 64-9965-76-1

mezinárodního společenství o užití síly k zachování míru a bezpečnosti v situacích blokace rozhodování Radou bezpečnosti OSN.

Nelze s jistotou vyjmenovat důsledky zásahu pro mezinárodní právo, to se teprve ukáže v budoucnu, ale je jednoznačné, že je to událost bez obdoby v moderních dějinách mezinárodních vztahů, jejíž dopad na mezinárodní dění bude daleko větší, než si v roce 1999 představovalo NATO, Spojené státy či OSN.

8. POSTKONFLIKTNÍ POMOC OSN

Mezinárodní společenství začalo kodifikovat a implementovat agendu využívající rozvojovou pomoc k budování míru a postkonfliktní rekonstrukci v zemích, kde proběhl násilný konflikt, od poloviny 90. let¹¹⁸.

Cílem postkonfliktní pomoci je prostřednictvím rozvojové intervence v oblastech, jako je výstavba infrastruktury, poskytování klíčových služeb, posilování svobody médií, usmíření, budování právního státu, demobilizace a reintegrace vojáků a posilování demokratického vládnutí, vytvořit takové prostředí, v němž se nebude opakovat ozbrojený konflikt a společnost bude schopna řešit případné spory bez použití násilí. Tato interpretace se řídí představou, že postkonfliktní země čelí výrazně většímu riziku vypuknutí násilí než státy, kde nikdy žádný konflikt neproběhl, konfliktní a postkonfliktní země zaostávají v rozvoji, neboť násilí je překážkou rozvoje a nerozvinutost recykluje násilí. Cesta z tohoto bludného kruhu vede ven jedině tehdy, když i v nebezpečném prostředí, kde právě skončilo násilí, nebo dokonce ještě probíhá ozbrojený konflikt, realizujeme rozvojové projekty. Riziko návratu násilného konfliktu lze snižovat jedině rozvojovou spoluprací (nicméně ta je chápána ne jako pouhé zlepšování blahobytu obyvatel, ale zahrnuje např. i posilování dobrého vládnutí)¹¹⁹. Postkonfliktní rekonstrukce zahrnuje obnovu státu, politického systému, infrastruktury, ekonomiky, zdravotnictví, školství a dalších sfér společenského života. Mezi čtyři nejdůležitější oblasti, ve kterých se proces postkonfliktní rekonstrukce uplatňuje, patří:

¹¹⁸ UVIN, P, *The Development/Peacebuilding Nexus: A Typology and History of Changing Paradigms*. International Peace Academy New York. 2002. s. 122. ISBN: 0-945356-53-6

¹¹⁹ Světová banka. *Conflict, Security, and Development. World Development Report. 2011*, s. 2–11. (bez ISBN)

„bezpečnost, spravedlnost a usmíření, sociální a ekonomický blahobyt, vládnutí a politická účast¹²⁰.“

Po válce se Kosovo stalo mezinárodním protektorátem, kde měla rozhodující postavení OSN a její mise UNMIK. Ta část svých pravomocí delegovala na NATO a OBSE. Tyto organizace měly za úkol demokratizaci, zorganizování voleb do provizorních institucí pro demokratickou a autonomní samosprávu před politickým uspořádáním, obnovu právního řádu, kontrolu nad dodržováním lidských práv, poválečnou obnovu, humanitární pomoc, řízení hospodářství, řešení zahraničněpolitické a bezpečnostní situace atd. Konec války však neznamenal konec násilí. Po návratu albánských uprchlíků zpět do Kosova uteklo z tohoto území přes 100 000 Srbů (to je zhruba polovina předválečné srbské populace) a ne bezdůvodně, protože několik stovek jich bylo kosovskými Albánci zavražděno. Vojáci mise K-FOR nebyli schopni zajistit srbskému obyvatelstvu v Kosovu bezpečné prostředí. Na území vládlo klima násilí a beztrestnosti. Srbové se stávali oběťmi etnických čistek, byli vyháněni z domů, byl jim zabírán majetek, byli silně diskriminováni. „Albánci se při cílených vyháněních řídili heslem, že čím méně Srbů, tím legitimnější nárok na vytouženou nezávislost Kosova“¹²¹. Oběťmi násilí však byli i umírnění Albánci, a to především političtí představitelé, kteří mohli ohrozit dominantní postavení extremistů – hlavně představitelů Kosovské osvobozené armády, kteří se na většině území chopili moci, a kteří především tyto zločiny na Srbech prováděli. „Na počátku 2000 UNMIK v souladu se svým přístupem appeasementu vůči albánským extremistům včlenil vládu bývalých velitelských struktur UCK do vládních orgánů. V dubnu 2001 vydal UNMIK dokument s názvem Ústavní rámec, který definoval pravomoci, spadající pod Přechodnou vládu (PISG).

V průběhu času byly navrženy různé přístupy (dnes se uvádí jako mechanismy přechodné spravedlnosti) k otázce pravdy a spravedlnosti ve společnostech přecházejících od války k míru:

- a) trestní stíhání válečných zločinců před národními a mezinárodními soudy
- b) reforma státních institucí, zejména reforma sektoru

¹²⁰ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha, Portál, 2005, s. 69-70, ISBN: ISBN 80-7178-390-0

¹²¹ ŠMÍD, T. *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, s. 132, ISBN: 978-80-7325-126-0.

bezpečnostního a soudního systému

c) náhrada škody oběťm

d) lustrace

e) hledání pravdy, faktů a dokumentace

f) formální a neformální vzdělávání

g) procesy ozdravování společnosti, hledání cesty smíření a reintegrace

ICTY (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia – Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii) je klíčovou přechodnou institucí soudního mechanismu vytvořenou mezinárodní komunitou. Vznikl v květnu 1993 rezolucí OSN, jeho činnost fakticky začala až v srpnu 1994.

Na území bývalé Jugoslávie dále působily mezinárodní organizace. Mezinárodní výbor Červeného kříže, kterému se podařilo sestavit nejúplnější seznam pohřešovaných osob. Holandský institut pro válečnou dokumentaci, který se stejně jako Srebrenická komise Republiky srbské zaměřil na vyšetřování událostí, které předcházely a probíhaly v době pádu Srebrenice. Zajímavé přitom je, že oba reporty komisí vyšetřujících masakr ve Srebrenici popřely masové vraždění civilistů a obsahovaly množství nesprávných úsudků a klamů. Důvodem byla patrně spolupráce obou komisí a vypracování některých částí reportu výhradně srbskou stranou. Další národní a mezinárodní organizace hájící lidská práva a skupiny obětí

sesbíraly důkazy a výpovědi o hrubém porušování lidských práv a válečných zločinech. Roku 2004 založily tři nezávislé organizace Bosny, Chorvatska a Srbska regionální síť dokumentačních center za účelem výměny důkazů a informací o pohřešovaných, porušování lidských práv a válečných zločinech, a monitorování národních procesů s válečnými zločinci¹²².

Po válce bylo potřeba nastartovat co nejrychleji obnovu a růst ekonomiky. S výraznou mezinárodní pomocí se počítalo, že bude co nejdříve zaveden velký počet reforem, které umožní odrazit se ode dna, kam se v průběhu války bosenská ekonomika dostala. Velkým přetrvávajícím problémem ve státě ovšem zůstala nesnášenlivost mezi jednotlivými etnickými skupinami, jejichž kooperace a dohody ohledně politických a ekonomických reforem byly nezbytné. Zejména bosenská Srbové jeví pramalou ochotu

¹²² FISHER, M. *Peacebuilding and Civil Society in Bosnia-Herzegovina, Ten Years after Dayton*, The University of Chicago, 2007, str. 332 – 335, ISBN: 96-4873-269-5

spolupracovat, přestože jejich hlas je pro rozvoj společného státu stejně důležitý jako hlas ostatních skupin. Vzhledem ke ztíženým podmínkám procesu rozhodování bylo nezbytné přijmout pomoc jednotlivých států a nadnárodních organizací na delší čas, než bylo dosud v poválečných oblastech obvyklé. Stále není úplně jisté, že je Bosna připravena stát na vlastních nohách bez dozoru dalších politických entit. Zazněla již kritika, že mezinárodní komunita zanechala Bosnu s nereformovanou ekonomikou, politikou a zastaralými politickými strukturami, tedy implementovala Daytonskou mírovou dohodu jen polovičatě a s nevalným výsledkem. Přes rozsáhlost období, po které mezinárodní komunita v Bosně setrvala, bylo podle některých názorů třeba jeho trvání prodloužit. Významným ekonomickým krokem po válce bylo bezpochyby oživení Centrální banky Bosny a Hercegoviny jako nástroje nezbytných ekonomických reforem v zemi. Započaly práce na zavedení společné celobosenské měny, což bylo poměrně složité kvůli¹²³:

- a) existenci tří různých měn používaných v Bosně – jugoslávských dinárů, chorvatských kun a bosenských dinárů (německých marek),
- b) vztahům, které panovaly mezi jednotlivými etniky.

Jedním z nejvýznačnějších problémů v novodobé poválečné historii Bosny je návrat uprchlíků do země. V průběhu války byly přes dva miliony lidí nuceny odejít a opustit své domovy. Z téměř tří čtvrtin se stali uprchlíci, roztroušeni v mnoha zemích převážně Evropy, ale také v Kanadě, USA a Austrálii. Zhruba milion lidí musely změnit své působiště také v rámci Bosny. Válka měla na Bosnu z demografického hlediska velmi drastický dopad. Téměř žádné území nezůstalo nedotčeno, etnická skladba obyvatelstva se v jednotlivých částech výrazně proměnila. V prvních letech po válce se mezinárodní komunita snažila dosáhnout toho, aby se každý jednotlivec vrátil do místa, ze kterého během války odešel, aby dosáhla implementace principů Daytonské dohody. Speciální důraz byl přitom kladen na navrácení příslušníků menšinového etnika/národnosti do místa, odkud uprchli. Mezinárodní komunita se tak snažila deklarovat touto neústupností, že nehodlá trpět jakékoli rozdělování a reorganizaci Bosny na základě etnických kritérií, která byla ustanovena v době války. Její úsilí však ztroskotalo na pramalé spolupráci s místními komunitami a na faktu, že

¹²³ Hladký J. *Bosenská otázka 19. a 20. století*, Mezinárodní politologický ústav, Brno, 2005, str. 303-304, ISBN: 80-210-3674-5.

jen velmi nízký počet lidí se rozhodl jít zpět a žít v oblasti, ve které by tvořili etnickou minoritu¹²⁴.

9. BALKÁN DNES

Okolo roku 2000 se začalo EU dařit i při prevenci a řešení konfliktů na Balkáně, a spravila tak alespoň trochu svou pověst zpočátku devadesátých let. Jednak kvůli větší jednotě členských států v názorech na budoucnost regionu a také kvůli existenci funkce Vysokého zmocněnce pro SZBP, který přebral část iniciativy, a nemalým způsobem se o to zasloužily též USA, které EU uvolnily pole působnosti (a zachovaly podporu).

Diplomatické snahy EU (ve spolupráci s USA) vedly v roce 2001 v uzavření Ohridské dohody mezi makedonskou vládou a albánskými vzbouřenci, která ukončila makedonský konflikt¹²⁵. Podle podobného vzorce byla v roce 2002 uzavřena Bělehradská dohoda mezi zástupci Srbska a Černé Hory.

Evropská unie se postupně snaží přebrat také některé úkoly, které dřív v oblasti plnila OSN. Konkrétní příklady můžeme vidět v Bosně a Hercegovině, kde zvláštní zástupce EU pro otázky Bosny a Hercegoviny převzal zodpovědnost i za úkoly zvláštního zástupce OSN, a funguje nyní nejen jako zmocněnec EU, ale i jako oficiální zmocněnec mezinárodního společenství v Bosně. Tento zvláštní zástupce je odpovědný Vysokému představiteli pro SZBP, a jeho úkol je stanoven velmi široce- má dohlížet na dodržování práva. Poskytuje též poradenství ohledně dalšího postupu EU vůči Bosně a Hercegovině, a to jak Radě EU, tak Komisi, pokud je potřeba. Funguje též jako nadřízený Policejní misi EU.

Policejní mise Evropské unie (EUPM) funguje v Bosně a Hercegovině od 1. ledna 2003, a je podobně jako zvláštní zmocněnec pro Bosnu nástupcem orgánu OSN, přesně jednotky Evropská unie udržuje též mise zvláštních zástupců pro Makedonii a Kosovo, v Černé Hoře pak od prosince 2005 působí Zástupce EU, jenž má na starosti referendum o nezávislosti Černé Hory, které se uskutečnila v květnu 2006.

¹²⁴ FISHER, M. *Peacebuilding and Civil Society in Bosna-Hercegovina, Ten Years after Dayton*, The University of Chicago, 2007, str. 365 – 367, ISBN: 96-4873-269-5

¹²⁵ GRECO, E. South-Eastern Europe: the expanding EU role, in: Dannreuther, R: *European Union Foreign and Security Policy: towards a neighbourhood strategy*, Routledge, London, s. 62- 78, ISBN: 91-654-7775-4

Společnou akcí 2000/811/CFSP byla v prosinci 2000 založena Monitorovací mise Evropské unie na západním Balkáně (EUMM).

Nahradila předchozí monitorovací misi (ECMM), která na Balkáně ještě pod hlavičkou Evropských společenství pracovala od roku 1991.

Její hlavním úkolem je monitorování politického a bezpečnostního vývoje, sledování hranic, věnuje se též otázkám etnické snášenlivosti a uprchlíků.

EUMM podléhá Vysokému zmocněnci pro SZBP, za jistých okolností jí může dávat úkoly i Rada, ve spolupráci s Vysokým zmocněncem a po konzultaci Komise¹²⁶.

Monitorovací mise má svou činností přispívat k formulování adekvátní strategie EU vůči západnímu Balkánu.

V současné době má cca 200 pozorovatelů a zástupců, kteří působí na půdě Albánie, Makedonie, Srbska a Černé Hory, a Bosny a Hercegoviny, sídlí v Sarajevu.¹²⁷

¹²⁶ Předchozí ECMM byla nástrojem členských států, a byla také odpovídajícím způsobem financována – prostředky na činnost Mise poskytovaly prostřednictvím Předsednictví EU členské státy. Nyní Mise financována z rozpočtu EU.

¹²⁷ European Union Monitoring Mission.[online] Dostupná z [www: http://www.consilium.europa.eu](http://www.consilium.europa.eu)).

10. ZÁVĚR

Válku můžeme definovat jako takový konflikt, při jehož řešení je užito násilí. Válka byla vždy významným prostředkem, jímž se státy snažily dosahovat svých politických cílů. Upřednostňování mírového řešení sporů je v současnosti patrné zejména ve vyspělých zemích, kde jsou k tomuto účelu zakládány ústavy pro výzkum míru a nenásilného řešení konfliktů a různé mezinárodní organizace. I přesto, že hlavní organizace, jejíž hlavní cíl je udržení světového míru, OSN, má 192 členů a sdružuje tak prakticky všechny státy světa, zůstává idea světového míru stále pouhou utopií.

Po Titově smrti (1980) narůstalo v Jugoslávii napětí. Příčinou bylo zhoršující se ekonomická a sociální situace Jugoslávie, nerovnoměrnost vývoje s přetrvávajícími regionálními rozdíly a hlavně opětovný nárůst nacionalismu. Po zahájení Gorbačovovy perestrojky v SSSR, postupné demontáži socialismu v SSSR a zhroucení sovětského bloku (1985-1989) je zřejmé, že socialismus neuspěl ani ve své modifikované podobě v Jugoslávii. Demontáží socialismu však Jugoslávie ztratila definitivně svou soudržnost, zvláště když ideologii socialismu (v komunistickém pojetí) ve většině republikách nahradila ideologie nacionalismu. Nastává rozpad Jugoslávie jako dvoufázový proces – nejprve přechod jednotlivých republik k pluralitnímu politickému systému završenému prvními pluralitními volbami po roce 1945 (1989-1990) a následně prohlášení suverenity, možnosti vyhlášení nezávislosti až k vyhlášení nezávislosti a jejímu mezinárodnímu uznání (1991-1992, resp. 1993). Tak skončila druhá Jugoslávie.

Druhá Jugoslávie zanikla secesí čtyř republik (Slovinska, Chorvatska, Bosny a Hercegoviny a Makedonie) a transformací zbývajících dvou republik (Černé Hory a Srbska) v nový stát federativního typu – Svazovou republiku Jugoslávie. Ta byla vyhlášena dne 27. dubna 1992 a k tomuto datu zanikla druhá Jugoslávie – Socialistická federativní republika Jugoslávie.

Roku 1992 tak v prostoru bývalé druhé Jugoslávie existovalo pět nástupnických států: Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, Makedonie, Slovinsko a Svazová republika Jugoslávie (ta se ale za nástupnický stát nepovažovala, ale považovala se za pokračovatelku tradic Jugoslávie. Bouřlivý proces vyvolaný rozpadem Jugoslávie tím neskončil. Války v bývalé Jugoslávii (chorvatsko-srbská a v Bosně a Hercegovině) skončily definitivně až roku 1995. Roku 1998 vypukla kosovská krize kvůli porušování lidských práv na Kosovu Svazovou republikou Jugoslávií a tendencí Kosova k secesi od Srbska (jako součásti Svazové republiky Jugoslávie). Roku 1999 byla Svazová

republika Jugoslávie po 78 dnů bombardována silami NATO, Kosovo bylo dáno pod mezinárodní protektorát, aniž by přestalo být součástí Srbska, resp. Svazové republiky Jugoslávie (podle rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244). Roku 2003 se Svazová republika Jugoslávie transformovala ve velice volnou federaci – Federaci Srbska a Černé Hory, název Jugoslávie se tak stal definitivně minulostí. Tato federace fakticky fungovala jako konfederace a neměla dlouhého trvání, roku 2006 se občané Černé Hory v referendu rozhodli o vystoupení ze státoprávního svazku se Srbskem. Bouřlivými proměnami procházelo i samo Srbsko, včetně úvah o návratu monarchického zřízení. Bolestnou záležitostí pro Srbsko bylo Kosovo, fakticky ztracené. Po té, co se nepodařilo dojednat nějakou přijatelnou formu autonomie pro Kosovo nebo i nějaký typ federativního uspořádání, Kosovo jednostranně vyhlásilo nezávislost (17. února 2008). Zatímco kritici tohoto kroku poukazují na to, že napětí v regionu se opět zvyšuje („kosovský sud prachu“), příznivci se domnívají, že složitý kosovský problém tím byl vyřešen a je minulostí a že Srbsko (jednou) pochopí nutnost tohoto kroku. AŽ Budoucnost rozhodne, který z názoru je správný.

11. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

LITERÁRNÍ ZDROJE

1. BREZOVŠEK, MARJAN, HAČEK, MIRO, ZVER, MILAN, *Democratic praxis in Slovenia*, překl. Aleš Čeněk, Plzeň, 2007, ISBN: 80-7380-016-1
2. DARBY, J. / MacGINTY, R.: *Současné budování míru: konfliktů, násilí a mírový proces*,. New York:Palgrave Macmillan, 2003, ISBN: 1403901392
3. DAVID, V., SLADKÝ, P., ZBOŘIL, F. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha, Linde, 2004, ISBN: 64-9965-76-1
4. FISHER, M. *Peacebuilding and Civil Society in Bosna-Hercegovina, Ten Years after Dayton*, The University of Chicago, 2007, ISBN: 96-4873-269-5
5. GAI, Y. *Contemporary Peacemaking: Conflict, Violence and Peace Processes*. New York: Palgrave MacMillan, 2003, ISBN: 978-0-74564973-3
6. GLENNY, M. *Balkán 1804–1999. Nacionalismus, válka a velmoci*. Praha: BB Art, 2003, ISBN: 890-0876-87-2
7. GRECO, E. *South-Eastern Europe: the expanding EU role*, in: Dannreuther, R: *European Union Foreign and Security Policy: towards a neighbourhood strategy*, Routledge, London, ISBN: 91-654-7775-4
8. HARTUS, G. Článek - *Armáda jako zdroj pro budování míru: čas k novému?* Routledge, Ročník 6, číslo 2, 2006, ISSN: 1467-8802
9. HLOUŠEK V. *Stranický systém Chorvatska – nedokončená transformace* in : Strmiska, Maxmilián (ed.), *Postkomunistické stranické soustavy a politická pluralita, Mezinárodní politologický ústav, Brno 1999*, ISBN: 80-210-2218-3
10. JÍLEK, D. *Stručný nástin univerzálních mezinárodních organizací*, Brno: Masarykova univerzita, 1993, ISBN: 80-210-0592-0
11. KARLAS, J. *Forma mezinárodních institucí: teoretická analýza*, Praha, Karolinum, 2008, ISBN: 978-80-246-1433-5
12. KENNEDY, P. *Parlament světa*, Praha, Lidové noviny, 2009, s. 123, ISBN: 978-80-7106-423-7
13. MANDEL, R. *Armies without States: The Privatisation of Security*, London, Lynne Rienner Publisher, 2002, ISBN: 569532081
14. ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ, *Fakta a čísla OSN*, Praha: Informační centrum OSN, 2005, ISBN: 8086348024
15. PELIKÁN, J., HAVLÍKOVÁ, L., CHROBÁK, T., RYCHLÍK, T., TEJCHMAN, J., VOJTĚCHIVSKÝ, O. *Dějiny Srbska*. Praha, Lidové noviny, 2005, ISBN: 75-2870-55-2
16. RAMSBOTHAM, D. *The Changing Nature of Intervention. The Role of UN Peacekeeping*, London, Research Institute for the Study of Conflict and Terrorism, 1995, ISBN: 86-299-9806-2
17. RYCHLÍK, J., PERENČEVIČ, M. *Dějiny Chorvatska*, Praha: Lidové noviny, 2007, ISBN: 80-7106-885-3.
18. SIMIĆ P. *Put u Rambuje. Kosovska kriza (1995–2000)*, NEA, Bělehrad, 2000, ISBN: 8672-04027-9
19. SINGER, P. *Corporate Warriors: The Rise of the Privatesed Military Industry*, London: Cornell University Press, 2003, ISBN: 876547781
20. ŠMÍD, T. *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, ISBN: 978-80-7325-126-0

21. TESAŘ, F. Ozbrojený konflikt na území Bosny a Hercegoviny: Etnické menšiny ve střední Evropě. Praha, G plus G, 1999, ISBN: 79-8876-98-1
22. THOMAS N. A MUKULAN K. *Válka v Jugoslávii: Slovinsko a Chorvatsko 1991-1995*, Praha, Grada Publishing, 2009, ISBN: 978-80-247-2876-6
23. UVIN, P, *The Development/Peacebuilding Nexus: A Typology and History of Changing Paradigms*. International Peace Academy New New York. 2002. ISBN: 0-945356-53-6
24. VISNGR, L. *Výbušný Balkán (3.): Rozpad Jugoslávie*, ATM, 2005, ISBN: 706-9977-9-1
25. WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha, Portál, 2005, ISBN: 80-7178-390-0
26. WALENSTEEN P. *Understanding Conflict Resolution*. London: Sage Publications, 2002, str. 68, ISBN : 07619 6666 8
27. WINCZOREK, P. *Konstytucja Republiki Slowenii*. Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1994, ISBN: 83-7059-136-1

ODBORNÁ PERIODIKA A ČLÁNKY

1. HARTUS, G. Článek - Armáda jako zdroj pro budování míru: čas k novému? Routledge, Ročník 6, číslo 2, 2006, s. 241-252, ISSN: 1467-8802
2. PLESNÍK V. Pleurat Sedjiu, činitel UÇK řekl, že přítomnost UÇK a její síla je jediný způsob, jak zajistit bezpečnost Albánců v Kosovu. Čerpáno z Zahraniční diplomaté začali opouštět ohrožený Bělehrad, Právo, 20. 2. 1999, s. 7.
3. PLESNÍK V. Jugoslávský vícepremiér Vuk Drašković odmítl možnost, že by se jednání zúčastnili i členové UÇK, kterou Srbové považují za teroristickou organizaci. UÇK se zúčastní jednání o Kosovu, Právo, 2. 2. 1999, s. 7.
4. ROŠKOT, J. Na základnách NATO bylo připraveno celkem 430 bojových a doprovodných letadel, včetně 260 amerických strojů. Čerpáno z Zahraniční diplomaté začali opouštět ohrožený Bělehrad, Právo, 20. 2.1999, s. 7.
5. PRAVDA, P. Milošević odmítl poslední šanci, úder je neodvratný. MFD, 24. 3. 1999.
6. ŠTĚPÁNEK, V. Albánci jsou připraveni k dohodě, MFD, 15. 3. 1999, s. 1.
7. VAŠÁK, P. Srbové slíbili v Rambouillet Kosovu významnou autonomii, Právo, 24. 2. 1999, s. 1.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

1. BUTRUS-GHÁLÍ B. Supplement to an Agenda for peace, 1992, bod 21, dostupná z: <http://www.un.org/Docs/SG/agsupp.html>
2. CROATIA . *Danube region*. [online]. Dostupná z www: <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/cropol.htm>
3. ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL . *Information on the Council of ECOSOC*. [online]. Dostupný z www: <http://www.un.org/en/ecosoc/>
4. EUROPEAN UNION. *Monitoring Mission*. [online] Dostupná z www: <http://www.consilium.europa.eu>).

5. GENERAL ASSEMBLY OF THE UNITED NATIONS . *Functions and powers of the General Assembly*. [online]. Dostupný z: <http://www.un.org/en/ga/>
6. INFORMAČNÍ CENTRUM OSN V PRAZE. *Členské státy*. Dostupné z: <http://www.osn.cz/system-osn/clenske-staty/?i=203>
7. INFORMAČNÍ CENTRUM OSN V PRAZE. *Ekonomická a sociální rada*. [online] Dostupný z: <http://www.osn.cz/system-osn/organizacni-struktura/?i=188>
8. INFORMAČNÍ CENTRUM OSN V PRAZE. *Mezinárodní soudní dvůr*. [online]. Dostupný z : <http://www.osn.cz/system-osn/organizacni-struktura/?sub=190>
9. INFORMAČNÍ CENTRUM OSN V PRAZE. *Organizační struktura*. [online]. Dostupný z: <http://www.osn.cz/system-osn/organizacni-struktura/?sub=184>
10. PREGLED NACIONALNALNIH VLAD. število mandátov in volilne udeležbe za ustanovitev samostojne Slovenije. *Ministrstvo za javno upravo RS*. [online]. Dostupné z www:., <http://volitve.gov.si/index.html>.
11. SECURITY COUNCIL MEMBERS. *MEMBERSHIP IN 2011*. Dostupný z: <http://www.un.org/sc/members.asp>
12. UNITED NATIONS . *Preventive diplomacy*. [online]. Dostupná z: <http://www.un.org/Docs/SG/SG-Rpt/ch4b.htm>
13. UNITED NATIONS . *Peacebuilding Commission*. [online]. Dostupná z www: <http://www.un.org/en/peacebuilding/mandate.shtml>
14. UNITED NATIONS . *History of the United Nations*. [online]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/aboutun/history/index.shtml>
15. UNITED NATIONS. Missions, UNPROFOR, 1997, [online], Dostupná z WWW: <http://www.pkops.net/ops/unprofor.htm>
16. UNITED NATIONS . *Peacebuilding Commission*. . [online]. Dostupná z: <http://www.un.org/en/peacebuilding/mandate.shtml>

12. SEZNAM ZKRATEK

AO	Autonomní oblast
BiH	Bosna a Hercegovina
ECOSOC	Ekonomická sociální rada
ES	Evropské společenství, Evropská společenství
EU	European Union/Evropská unie
EUFOR	Evropská unie sil
EUMM	Evropské unie na západním Balkáně
FLRJ	Federativní lidová republika Jugoslávie
ICTY	Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii
NTAES	Přechodná správa OSN ve východní Slavonii
IPTF	Mezinárodní policejní síly
JLA	Jugoslávská lidová armáda
LR	Lidová republika
MSD	Mezinárodní soudní dvůr
NATO	Organizace Severoatlantické smlouvy
NATO IFOR	Organizace Severoatlantické smlouvy – realizace síly
OSN	Organizace spojených národů
RB	Rada bezpečnosti
SKJ	Svaz komunistů Jugoslávie
SR	Socialistická republika
TMK	Kosovské ochranné sbory
UÇK	Kosovská osvobozenecská armáda
UMNIK	Prozatímní správní mise OSN v Kosovu
USA	United States of America/ Spojené státy americké
UNMIBH	Mise OSN v Bosně a Hercegovině
UNPROFOR	Organizace spojených národů pro ochranu Force
UNPSG	Civilní policie OSN Support Group
VS	Valné shromáždění